

Podlistak „Žene, mir, bezbednost“ novembar 2012.



Poštovane čitateljke i čitaoci, objavljivanjem ovog feljtona želimo da doprinesemo boljem informisanju o dokumentima UN o bezbednosti, demilitarizaciji, većem uticaju žena na rešavanje postkonfliktnih problema, pre svega u Srbiji, ali i na zapadnom Balkanu. Nadamo se da će Podlistak čitati one i oni koji se interesuju za preispitivanje tradicionalnog koncepta nacionalne bezbednosti, reformu sektora bezbednosti, rodnu dimenziju bezbednosti, bezbednosne integracije i feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti. Solidarnost i uzajamna podrška su za Žene u crnom koncept i praksa ljudske bezbednosti koja se ne zasniva na moći oružja, već na širenju vrednosti pravde, feminizma, antifašizma, antimilitarizma, poštovanja ljudskih i prava, interkulturalnosti... Očekujemo vaše priloge o ovim pitanjima. Podlistak izlazi mesečno na srpskom i engleskom jeziku. U elektronskom formatu je dostupan na internet stranicama www.zeneucrn timer.org

Uredništvo

Sadržaj

Žene u crnom i Rezolucija 1325

Žene prave mir	3
Raskorak i nesporazumi	4

Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Aplauz u Vukovaru	12
Da istina ne bude sahranjena sa žrtvama	13
Nema sućuti iza okna	14
Fašistička ofanziva	15
Stid gura u ćutanje	16
Konc-logori u Srbiji	16
Palanka pobedila na izborima	17
Nijedna mrtva više	18

Iskustva drugih

O odgovornosti i angažmanu	19
Intervju – Dubravka Ugrešić	20
Bila jednom jedna zemlja	23
Zašto je 10. novembar dan Malale Yousufzai	27

Žene u crnom i Rezolucija 1325



Žene prave mir

Žene u crnom zatražile su 7. novembra solidarnu podršku Deklaraciji o učešću žena u dijalogu Kosova i Srbije radi postizanja pravednog mira. U Deklaraciji se podseća da je 31. oktobra 2000. Savet bezbednosti UN usvojio Rezoluciju 1325 „Žene, mir, bezbednost“ koja insistira na važnosti učešća žena i uključivanju rodne perspektive u mirovne procese, zaštitu žena u ratnim i kriznim područjima, posebno od seksualnog nasilja, kao i na uključivanju rodne perspektive u mehanizme za primenu mirovnih sporazuma. Verujući da su interesi mira i bezbednosti svih građanki i građana Srbije najviši državni i nacionalni interes; Polazeći od toga da se bez aktivnog i delotvornog učešća žena u pregovorima ne može dostići pravedan i trajan mir i ljudska bezbednost za obe zajednice; Uzimajući u obzir tragična iskustva iz perioda ratova u kojima je Srbija učestvovala, kao i nespremnost aktuelnih vlasti države Srbije da se suoči sa uzrocima, odgovornošću i posledicama rata i ratnih zločina počinjenih u naše ime na teritoriji Kosova i cele SFRJ, potpisnice Deklaracije zahtevaju:

- da Beograd poštuje dokumente koje je prihvatio i institucije koje je osnovao u vezi sa Rezolucijom 1325 (Nacionalni akcioni plan za implementaciju Rezolucije 1325, Politički savet i Multisektorsko koordinaciono telo za sprovođenje NAP-a),
- da obezbedi učešće žena u pregovaračkoj delegaciji i formulisanju polaznog dokumenta za pregovore, u skladu sa NAP-om za primenu Rezolucije 1325,
- da državni vrh informiše celokupnu javnost o nacrtu državne platforme za pregovore o Kosovu, jer to ne sme da bude državna tajna – tiče se ljudske bezbednosti svih građanki i građana, a posebno činjenice da je odnos Srbije prema Kosovu jedna od najvažnijih determinanti evropskog statusa Srbije,
- da, u skladu sa Rezolucijom 1325, Srbija učini ono što se od nje traži, odnosno „spreči nekažnjivost i krivično goni odgovorne za genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, uključujući i one koji se odnose na seksualno i drugo nasilje nad ženama i devojkama”,
- da se postavi pitanje nestalih, koje za nas nije samo „humanitarno“ pitanje budući da je, prema međunarodnim podacima, 1.886 ljudi i dalje evidentirano kao „nestali“, od čega je 500 „nealbanaca“ (Srbi, Romi i ostali),
- da Beograd u pregovorima poštuje Rezoluciju 1244 Saveta bezbednosti UN iz 1999. godine i tri postulata koja je definisala Kontakt grupa 2005. - nema povratka na stanje od pre NATO bombardovanja, nema prisajedinjenja Kosova drugoj državi i nema podele Kosova,
- da Beograd u pregovorima poštuje činjenicu da su 92 države od 193 članice UN priznale nezavisnost Kosova, a da Kosovo kao suverenu državu priznaju i 22 od 27 članica EU, kao i da su dobrosusedski odnosi sa Kosovom jedan od uslova približavanja Srbije EU.

Napominjemo da Regionalni ženski lobi za mir, bezbednost i pravdu u jugoistočnoj Evropi (u kojem deluju i aktivistkinje Žena u crnom i Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji), kontinuirano zahteva primenu Rezolucije 1325 u svim globalnim agendama o miru i bezbednosti, kao i učešće žena u pregovorima u Kosova i Srbije.

Podsećamo da je do sada proces dijaloga sa Prištinom obeležen odsustvom saradnje pregovaračkog tima Srbije sa ženskim mirovnim mrežama i drugim organizacijama civilnog društva, iako NAP za primenu Rezolucije 1325 predviđa najmanje 30% žena u svim pregovaračkim timovima Srbije do 2013. godine. Stoga ćemo i dalje zahtevati od države Srbije striktnu primenu Rezolucije 1325 i ispunjavanje obaveza koje iz toga proističu.

Žene u crnom su podršku u formulisanju Deklaracije dobile od Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Glasa razlike, Rekonstrukcije, ženskog fonda, Esperance, Novi Sad, SOS telefona za žene i decu žrtve nasilja iz Vlasotinaca, Udruženja Roma iz Novog Bečeja, Anime iz Kotora, Foruma građana Tuzle, Ravangrada iz Sombora, Izvora iz Prijedora, Incest trauma centra iz Beograda, Centra za razvoj civilnih resursa iz Niša, Peščanika iz Kruševca, Centra za kulturnu dekontaminaciju, Beograd, Centra za unapređenje pravnih studija, Beograd, Dah teatra, Beograd i Ženske romske mreže Banata.

Raskorak i nesporazumi

Žene u crnom (ŽuC) su 16. i 17. novembra u Bečeju organizovale seminar "Orođnjavanje ljudske bezbednosti – ka feminističko-antimilitarističkom pojmu bezbednosti" u okviru projekta "Orođnjavanje humane bezbednosti" (Engendering human security) koji je počeo juna 2011. godine. Deo projekta je monitoring primene Nacionalnog akcionog plana (NAP) za Rezoluciju 1325. koji su ŽuC radile od juna 2011. godine sa osam organizacija civilnog društva iz Srbije i iz Mreže Žena u crnom.

"Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji" sadrži rezultate istraživanja i praćenja 46 indikatora od jula 2011. do maja 2012. godine. Radna grupa se kontinuirano obraćala institucijama iz užeg i šireg sektora bezbednosti, a najviše Ministarstvu odbrane kako bi sačinila indikatore primene NAP-a. O njihovom radu je izvestila Gordana Subotić.

Jelena Jovanović upoznala je polaznice kako treba da se obraćaju povereniku za dostupnost informacija od javnog značaja kada im neko uskraćuje informacije.

Prof. dr Vesna Rakić Vodinelić iz Beograda istakla je da će izlaganje o Rezoluciji 1325 podeliti na dva dela.

„Prvi deo se odnosi na razliku između deklarativnog i stvarnog kada je reč o Rezoluciji 1325 i onoga što je u njoj propisano. Koncentrisaću se, naravno, na ono što se dešava u Srbiji u poslednjih nekoliko meseci. Budući da sam po profesiji pravnik, vi ćete mi dozvoliti da tu situaciju pokušam da ilustrujem ne samo preko političkih poteza vlasti, nego i preko nekih pravnih akata i radnji koje imaju političke konsekvence. U drugom delu, nešto bih rekla o izveštaju o primeni NAP-a, kao i o metodama koje bih preporučila za rad, posmatranje NAP-a i primenu u lokalnim sredinama.

U prvom delu polazim od toga da Rezolucija 1325 obavezuje države na različite radnje povodom ukupnog položaja žena u sistemu bezbednosti. Neću citirati pojedinačne principe Rezolucije, ali na nekima se zaista moramo posebno zadržati. Jedan od principa na kojima počiva Rezolucija jeste princip političke bezbednosti, koji je najviše ugrožen u Srbiji u ovo vreme. Mislim da ćemo se složiti da primena ovog principa zavisi i od našeg emotivnog odnosa, tj. od toga kako se mi osećamo u spostvenoj koži u ovom vremenu i na ovom mestu. To odmah nameće pitanje - koji su nam mehanizmi

na raspolaganju da se oslobodimo osećanja ugroženosti, neizvesnosti i straha za koje mislim da jesu odrednice našeg položaja u ovoj zemlji. Koji su to specifični događaji u poslednjih nekoliko meseci od ugožavajućeg značaja za političku bezbednost žena? Po mom mišljenju neki od njih jesu specifične sudske odluke ili potezi u okviru zakonodavstva, koji pojačavaju našu svakodnevnu nesigurnost. Ilustrovaću to primerom samo jednog dana koji je deo naše svakodnevice. Toga dana obelodanjene su tri situacije koje su prošle kroz pravni poredak, a imaju značajne političke konsekvence. Prva je odluka Ustavnog suda kojim se odbija zabrana organizacija „Naši“, „1389“ i „Naši 1389“. Druga sudska odluka objavljena je samo nekoliko sati potom. Vođi „Obraza“ (Mladen Obradović), koji je bio osuđen prvostepeno, po žalbi Apelacioni sud je ukinuo presudu i vratio čitavu stvar na ponovno suđenje. Treći događaj toga dana bila je prisilna deložacija jedne porodice u Beogradu, u kojoj je asistirala policija. Naglašavam da je policija učestvovala kao pomoćni organ suda koji treba da obezbedi red i mir. Međutim, mogli smo da posvedočimo da je prilikom deložacije upotrebljena ne samo prekomerna, već i nepotrebna fizička sila prema jednoj ženi. Sada tek treba da vidimo na koji način će taj policajac koji je ovo učinio biti sankcionisan.

Dakle, sve se to desilo u jednom jedinom danu, zgusnuto, što nas čini dodatno dezorijentisanim. Mnogo toga se događa u jednom trenutku, pa ne možemo ni da sagledamo političke konsekvence tih događaja - šta je tu za nas primarno, šta od manjeg značaja. Nekako ne mislim da baš od ova tri događaja možemo birati prioritete. Jer, svi su išli u istom pravcu i svi proizvode iste političke konsekvence.

Što se tiče odluke Ustavnog suda da odbije predlog javnog tužioca za zabranu ovih organizacija, iako nisam još bila u prilici da pročitam kompletno obrazloženje, na osnovu dela obrazloženja koje je objavljeno i na osnovu posmatranja prakse Ustavnog suda u nekim drugim slučajevima, ipak mogu da kažem ono što je tu za mene sa pravne tačke najbitnije. Kada se primenjuje određeni pravni standard, u istoj ili sličnoj situaciji, primena tog pravnog standarda treba da dovede do iste sudske odluke, tj. do istog ishoda. U prvoj situaciji, „Obraz“ je zabranjen u julu mesecu 2012, pre samo pet meseci. Godine 2011. je bio zabranjen „Nacionalni stroj“. U oba slučaja zabrana koju je izrekao Ustavni sud bila je zasnovana na tome da su te organizacije opasne ili potencijalno opasne zato što: krše ljudska prava drugih i sprečavaju slobodu okupljanja neistomišljenika, sprečavaju njihovu slobodu govora, i time zloupotrebljavaju slobode koje i same uživaju. Ovo obrazloženje se može označiti kao „mekano“ obrazloženje, ali ono bar odgovara na zahteve Ustava i zakona. Ako logički sledimo ovo obrazloženje, kao konsekvencu proizlazi zabrana „Obraza“ i „Nacionalnog stroja“, koje su i izrečene. U ovom novom slučaju, kada su u pitanju „Naši“, „1389“ i „Naši 1389“, isti sud i u istom sastavu i pod predsedavanjem istoga predsednika (što je sve bitno), a u razmaku od samo pet meseci, zauzima stav da je zabrana jedne političke ili parapolitičke (svejedno kako ćemo je nazvati), organizacije, koja je dokazano opasna, ili potencijalno opasna, u ovom slučaju nepotrebna. U obrazloženju se navodi da je zabrana jedne organizacije poslednja odbrana demokratskog društva, koja ima da usledi pošto se utvrdi da ranije preduzete mere nisu dale rezultata, a



rezultat bi, verujem bio da se data organizacija makar ograniči u vršenju društveno opasnih delatnosti. Pri tom se, makar u saopštenju Ustavnog suda ne navodi koje su to mere bile, niti se sud upustio u utvrđivanje uspeha ili neuspeha tih mera, a kao što vidimo jedna od mera prema jednom od vođa zabranjene organizacije „Obraz“, je dovedena u pitanje istog dana presudom jednog drugog suda (Apelacionog). Dakle, ono što je pravni problem jeste ako vi primenjujete jedan određeni pravni standard, morate ga primeniti sa istim rezultatom na iste ili slične situacije. Mi smo ovde prisutne svedokinje da je reč o organizacijama koje imaju iste ili slične ciljeve, iste nasilne metode delovanja, i da se ovde zasita ne može raditi o različitim već o istim situacijama. Sada se postavlja pitanje, zašto je Ustavni sud u kratkom vremenskom razmaku na iste situacije reagovao na potpuno dva različita načina. Ja pravno obrazloženje za to - ne mogu da nađem, niti se takvo obrazloženje može naslutiti, niti mogu da ga izmislim nekom pravnom invencijom. Moj odgovor na to pitanje je nažalost vrlo banalan. U vremenu od juna do danas promenila se vlast, a naš Ustavni sud je, ne samo u ovoj prilici, pokazivao i pokazuje veliko razumevanje za ono što naslućuje kao ciljeve i želje svake vlasti. Čak i ne verujem da je iko iz ove vlasti zvao Ustavni sud da interveniše, što je još tužnije, nego je Ustavni sud naslućivao, njušio, pridavajući sadašnjoj vlasti određene atribute i pitao se hoće li ona biti zadovoljna ovakvom odlukom ili ne. Radi se o ulagivanju pravosuđa političkoj vlasti. U takvoj situaciji zaista moramo biti potpuno naivni i verovati u nezavisnost pravosuđa u odnosu na političku vlast. Ova ocena Ustavnog suda koju ja dajem je vrlo oštra, međutim ona nije zasnovana na samo ove dve odluke, ona je zasnovana i na nekim drugim odlukama Ustavnog suda. Ovde dolazim do druge serije odluka Ustavnog suda koje takođe mogu da uzdrmaju našu elementarnu, svakodnevnu pravnu, političku pa i ekonomsku sigurnost. To su odluke koje se tiču pravosuđa. Vi znate da je izvršena jedna neznalačka (iako je to blaga reč) reforma sudstva sa teškim konsekvencama po elementarnu zaštitu naših prava. Ne samo ljudskih prava nego svakodnevnih prava: hoćete li, recimo, biti tužene od strane komunalnog preduzeća radi zastarelog potraživanja; ili da li će vaša odbrana da je to potraživanje zastarelo biti uopšte uzeta u obzir. Banalne svakodnevne situacije su dovedene u pitanje ovakvom reformom pravosuđa. Što se tiče zamene sudijskog kadra, reforma je izvršena u decembru 2009. godine. Odmah su sudije podnele žalbe povodom tih odluka, uz pomoć Društva sudija. Ustavni sud je još tada mogao ono što je učinio sada: da zbog povrede pravila procedure i zbog povrede prava učesnika u postupku, sve te odluke ukine i da 2009. ili 2010. vrati sve te sudije na posao. Ne, taj isti Ustavni sud, u istom sastavu, na čelu sa današnjim predsednikom (koji je tada, kao sudija Ustavnog suda izdvojio mišljenje, tvrdeći da sudije uopšte nemaju pravo na žalbu) ukinuo je sve odluke Visokog saveta sudstva i vratio sve sudije na posao. I Radi se o nekoliko stotina sudija. Ali, to je učinio tek 2012. godine, pri istom činjeničnom stanju i pri istim pravnim propisima. Zašto je on to prekasno učinio? Da li može neko od nas, pravnika i nepravnik da ima bilo koju drugu imaginaciju osim one da najviši sud u ovoj zemlji ide za tim da hoće da podiđe onom šta vlast želi od njega da čuje. I onda naravno, ne možemo govoriti o ozbiljnom i nezavisnom pravosuđu u koje mi u ovoj zemlji možemo da se pouzdamo, ne samo u zaštiti naših elementarnih ljudskih prava već i u zaštiti svakodnevnog života. Opet naizgled banalno rečeno: hoće li nam isključiti struju ili telefon bespravno; hoće li nam žalba zbog zastarelosti računa komunalnog preduzeća biti uvažena - jer mi nismo krivi za to što zaposleni u javnom komunalnom preduzeću više vole da piju kafu nego da rade svoj posao i mrzelo ih je da tuže na vreme... Imamo li mi u takvom stanju uopšte ikakav oslonac u pravnom poretku da bismo mogli da tvrdimo da smo na elementarni način zaštićeni. Nažalost, moj odgovor je ovde pesimističan, mi takav oslonac nemamo. Ali ako ga nemamo u pravnom poretku i u onima kojima treba dati najviše

poverenja a to su sudije, onda moramo da ga tražimo negde drugde. I sada naravno, tragamo, gde ćemo naći oslonac? Da li u literaturi? U Hani Arendt, kao što je Staša govorila? Da li u nekoj vrsti ocenjivanja da li se i koliko se to nas tiče, hajde opet - nečega kao to su odluke Ustavnog suda... Da li možemo reći: pa to su odluke nekog suda o huliganskim grupama, to je daleko od nas... E, to nije daleko od nas. Organizacija „Naši“ i to nekoliko dana pre nego što je odluka Ustavnog suda objavljena, objavila je spisak organizacija kojima treba naložiti da ćute, ili koje treba zabraniti. Na spiku tih organizacija nalaze se i Žene u crnom. Akt stavljanja spiska tih organizacija na njihov *web site*, akt stavljanja na crnu listu jednak je Srednjem veku i stavljanju žena koje su osumnjičene da su veštice, na stub srama. One su pre spaljivanja dovođene na gradske trgove i izlagane u ponižavajućem položaju. To je isto. Stavljanje na crnu listu jeste akt ozbiljne diskriminacije i protivno je zakonima koji još uvek važe u ovoj državi. Iako nemamo razloga da imamo poverenja u pravosuđe, ja predlažem da Žene u crnom, i druge NVO, a ja ću taj predlog uputiti i Koaliciji za pristup pravdi, podnesu tužbu po Zakonu o zabrani diskriminacije, kojom će tražiti nešto što će vam se činiti sasvim malo, a to je obavezivanje organizacije „Naši“ da skinu tu sramnu listu sa svog *web sitea* pod pretnjom izricanja sankcije, po Zakonu o izvršenju i obezbeđenju. Šta mi možemo da uradimo? Ne možemo izdejtstvovati dobru odluku suda, ali možemo pokazati da se protivimo tome, makar u okviru nepouzdanog pravnog poretka kakav imamo. To možda izgleda malo ali to jeste aktivistički stav i to nije beznadežan položaj. Sada oni nama rade o glavi a mi ćemo se skupljati i plakati... Umemo mi bolje! Drugo, što mislim da je vrlo bitno, jeste da se događaji koji imaju pravosudnu potporu, nagomilavaju i zatrpavaju samu mogućnost da se na racionalan način sve to svari i da svako za sebe formuliše racionalan odgovor. Već sam navela primer da su u samo jednom danu donesene čak tri kontraverzne odluke, naglasivši da nasilni akt policije nije bio akt policije kao takve - ona je tu bila pod kontrolom suda, vršila je pravosudnu funkciju a ne redovnu policijsku funkciju.

Svakog jutra kada se probudimo mi se osećamo kao da se nalazimo u nekoj gladijatorskoj areni, jer naš potpredsednik vlade Aleksandar Vučić objavljuje i najavljuje, mimo svih redovnih pravnih puteva, spiskove ljudi koje će hapsiti i to čini javno ili putem medija. Ja bih rekla da je njegovo načelo „Uhapsimo Srbiju“, a ne „Borimo se protiv korupcije“. Borba protiv korupcije je u ovoj zemlji neophodna i Žene u crnom su radile mnogo na otkrivanju raznih oblika korupcije, i to ne samo one finansijske, koja se najviše vidi, već one potkupljivačke u smislu društvenog položaja i zaštite ljudi koji nemaju osnova da uživaju pravo na promociju niti na posebnu zaštitu. Način na koji se najavljuje „borba“ protiv korupcije kao da govori da nikakve prave borbe protiv korupcije nema. Nastoji se da se društvo u Srbiji pretvori u neku gladijatorsku arenu, gde će se posmatrači zadovoljiti time - lišimo ga slobode. A šta će biti kasnije, da li će to dovesti do uverljivog pravosudnog ishoda, da li u to možemo da se pouzdamo, o tome niko ne vodi računa.

Mi ne smemo da dozvolimo sebi da ne promišljamo i da budemo samo publika u areni, koja će povlađivati hapšenju umesto vršenju pravde. To bi prosto bilo pretvaranje demosa u mob, i to od nas pravi masu kojom se lako može vladati pukim izbacivanjem populističkih parola. Sve to se zamagljuje opštim osećajem



ugroženosti; taj osećaj nam zamagljuje sposobnost da prepoznamo o čemu se radi. Kada toga ne bude bilo onda će se naći načini da se na to adekvatno odgovori.

I najzad, primećuje se u nekim najjavama novih zakona pojačanje neodgovornosti koje ide u prilog kao i ovo - pretvaranje pravde u gladijatorsku arenu- jednom modelu patrijarhalnog, militarističkog poimanja društva. Naime, mnoge greške koje je ranija vlast učinila donoseći pojedine zakone nastoje se ispraviti - i to je jedan deo priče, koji ide kroz tehničke promene normi što nije loše. Ali tu se nađe ponešto što nije tehnička izmena, što će imati daleko važnije posledice i što će ugroziti našu svakodnevnicu u budućnosti, a mi to uopšte nećemo znati da pročitamo. Daću samo jedan primer. Odgovornost sudije za naknadu štete koju je prouzrokovao svojim nezakonitim radom sprovodi se ovako: ako sudija pogreši izricanjem presude ili njome povredi zakon, za štetu koju prouzrokuje sudija, odgovara država. Država ima pravo da se regresira, a to znači ako je isplatila naknadu štete - da traži od sudije da on njoj da naknadu štete, jer na kraju država tu naknadu daje iz bužeta. Ta isplata štete se disperzira na sve nas koji punimo taj budžet. Država se može regresirati prema sudiji ako je štetu učinio namerno ili iz krajnje nepažnje. I to je nešto što važi u gotovo celoj Evropi. E sada, šta radi naše Ministarstvo pravde? Ono predlaže promenu Zakona o sudijama, gde će država imati pravo da se regresira prema sudiji samo ako je štetu učinio namerno ali ne iz krajnje nepažnje. Dokazati da jedan sudija, koji je obrazovani pravnik, štetu učinio namerno svodi se samo na dokazano krivično delo, što se izuzetno retko procesuiru. Krajnja nepažnja se može lakše dokazati. Dakle, država će vratiti ono što je umesto sudije platila samo ako dokaže ono što je teško dokazivo. To vam pokazuje da se pojačanjem neodgovornosti onih koji nose pravosudnu vlast ide ka slabljenju nezavisnosti te pravosudne vlasti. Iako se tvrdi da ograničena građanskopravna odgovornost sudije predstavlja njegov imunitet i pojačava njegovu nezavisnost, to je samo floskula. U ovom slučaju to uopšte nije tako. Zašto bi smo mi građani koji punimo budžet snosili odgovornost, ako se utvrdi da je sudija učinio povredu. Mora i sudija lično da odgovara za naknadu štete. Potom, naš zakon kazuje da država odgovara za štetu koju je sudija prouzročio svojim radom. A, ako je povredu izvršio svojim neradom, onda ne odgovara niko. Jedino ako odete pred Evropski sud za ljudska prava ili Ustavni sud (kada stignete na red kod njih), i ako se žalite zbog neopravdano dugog trajanja postupka, tada će država odgovarati i moći da se regresira prema sudiji, ali prema najavljenom novom zakonu, samo ako je sudija taj nerad praktikovao namerno! Ali ako postupak neopravdano dugo traje, na primer 20 godina, a stranka nije podnela žalbu ni Evropskom sudu za ljudska prava ni Ustavnom sudu, takva povreda će ostati nesankcionisana. Niko neće snositi obavezu naknade štete. To je samo jedan detalj.

I najzad dolazim na ovo što se desilo juče, šoka, koji smo svi mi ovde doživeli. Dakle - do presude kojom su oslobođeni odgovornosti, drugostepene presude kojom su oslobođeni Gotovina i Markač. Ja bih malo više informacija dala o tome, na osnovu onoga što znam. Prvo da podsetim na prvostepenu presudu, kojom su Gotovina i Markač osuđeni - prvi na 24 godine zatvora, a drugi na 18 godina. Oslobođen je tada, ako se sećate, Čermak. Šta se dogodilo u vezi sa drugostepenom presudom, rekla nam je Tamara. Podvlačim da drugostepena odluka nije doneta jednoglasno, doneta je sa tri prema dva glasa. To je bilo Žalbena veće koje se sastoji od pet sudija. Ono što mogu u ovom trenutku da kažem, a odluku niti izdvojena mišljenja nisam pročitala u celosti, je sledeće. Činjenično stanje koje je utvrđeno prvostepenom presudom, apelaciono veće nije preispitalo. Dakle svoju odluku je donelo na osnovu onog činjeničnog stanja koje je utvrđeno u prvostepenoj presudi. Radi se o primeni prava. I tu je centralno pitanje bilo pitanje ocene postojanja udruženog zločinačkog

poduhvata, koje je palo zbog toga što je bilo rečeno da je princip zločinačkog poduhvata može da važi samo za protivpravno razaranje gradova i progon civila. Prema oceni Žalbenog veća i na tome je ono zasnovalo svoj stav, neodrživ je zaključak prvostepenog pretresnog veća da promašaj veći od 200 metara ne mora da znači neselektivno artiljerijsko gađanje gradova", kaže Rakić-Vodinelić.

Sveučilišni profesor Lino Veljak iz Zagreba je precizirao šta su za sudije bili „legitimni ciljevi: „Prvostepeno vijeće je uzelo kao kriterij 200 m udaljenosti od mjesta gdje je pala granata od legitimnog vojnog cilja, što je egzaktno ustanovljeno u ne znam koliko slučajeva. Na tom se zasnivala prvostepena presuda o udruženom zločinačkom poduhvatu. Međutim, Žalbeno vijeće je ustanovilo da kriterij od 200 m ne može biti primenjivan zato jer je u Kninu bilo vojnih i policijskih vozila, i vozila naoružanih teškom artiljerijom, koji su kružili gradom i oko grada tako da je svaki cilj u Kninu bio legitiman cilj“.

Profesorka Rakić-Vodinelić je nastavila: „Drugo što je meni bilo veoma važno jeste ko je tu kao sudija izuzeo mišljenje dakle, ko je glasao protiv donošenja oslobađajuće presude a jedan od njih je italijanski sudija Fausto Pokar (Pocar). On je bio i predsjednik Haškog tribunala. U pitanju je veoma ozbiljan autor koji je veoma mnogo pisao. Bavi se ljudskim pravima i međunarodnim krivičnim pravom. Kada čitate nečije tekstove, kada vidite koliko je on duboko u toj materiji, vi stičete profesionalno poverenje u njega, a kada pogledate neke njegove odluke stičete i neko ljudsko poverenje. Za mene je sama ta činjenica da je Pokar izdvojio mišljenje i da je smatrao da prvostepenu presudu samo treba potvrditi (ne znam da li je smatrao da treba potvrditi i visinu kazne), smatram da je to veoma ozbiljan indikator da sa tim drugostepenim postupkom nešto nije bilo u redu. Njemu se pridružio sudija sa Malte tako da je odluka donesena sa tri prema dva. Takođe ima nekih neformalnih izjava, koje vrlo lako možemo proveriti preko interneta, da je jedna lobistička organizacija bila plaćena sa oko 2,5 miliona eura, sada ne znam baš da li od hrvatskih vlasti ili od nekih dobrovoljnih priloga da vrši uticaj na državu iz kojih dolaze sudije. I to sad sve nas vrlo podseća na film koji smo mogli da gledamo juče. Ne mislim da to treba da snizi poverenje u UN u našim očima. Ali to da neki pojedinac predstavlja visoko respektabilnu instituciju kao što su to UN ili Haški tribunal ne mora samo po sebi da znači da taj neko naš nepodeljeni respekt mora da uživa. I sada, veoma je bitno da su apelaciona veća i u slučaju Blaškić i u slučaju Šljivančanin, i u ovom slučaju, bila ona koja su radikalno smanjivala kazne ili oslobađala odgovornosti. Drugostepeno veće je uvek dalje od spora nego što je to prvostepeno. Kad se bliže pogleda sastav drugostepenih veća, često se ponavljaju ista imena.

Političke konsekvence drugostepene presude Haškog tribunala nisu iste u Srbiji i u Hrvatskoj. Posledice odluka Ustavnog suda su vidljive. U Srbiji su to već sada jačanje militarističkih i desničarskih organizacija i grupa koje su se od početka protivile Haškom tribunalu. Na jednoj strani, imam u vidu one koje su zabranjene kao što je „Obraz“. Ako se nisu prelile u „Naše“ - preliće se. Sada predstoji jedan period prelivanja takvih organizacija u političke stranke, koje su legitimni subjekti političkog procesa. Verujem da će se tako ekstremističko podzemlje „oprati“ od svoje političke prošlosti time što će izaći na legalnu političku scenu. Isto onako kao što su se kroz privatizacije prale prljave pare i stvarali društveno prihvatljivi tajkuni. To je jedna od političkih konsekvenci u budućnosti. Što se tiče nas, civilnog društva i NVO, verujem da se mi osećamo poraženim, izdatim odlukom Haškog tribunala. I da sada malo toga za šta smo se držali više od dvadeset godina preostaje kao realno uporište za našu dalju aktivnost. Mi smo svi, shvativši da nacionalni sudovi zemalja koje su bile u ratu, neće reagovati na ratne zločine, bili zadovoljni formiranjem međunarodnog tribunala u Hagu. Mislili smo da će odgovor u obliku pravde doći od jedne međunarodne pravosudne, iako *ad hoc*

institucije. Ni u jednoj od naših država nije bilo izvršeno dodatno suočavanje sa prošlošću kao što je bilo formiranje respektabilnih komisija za pomirenje, imali smo mi samo jednu abortiranu komisiju. Inicijativa za Rekom ne stoji naročito dobro, to je i Nataša Kandić rekla, potvrdivši da se inicijativa prihvata formalno ali da se na njoj sadržinski ne radi. I sada je ostalo malo područja koje nam daje mogućnost da se oslonimo na do sada priznate metode suočavanja sa prošlošću. Ono što je ohrabrujuće jeste reakcija nekih NVO iz Hrvatske i nekih NVO iz Srbije. Ja moram da podvučem da Nataša Kandić koja se istrajno zalagala i zalaže za afirmaciju Haškog tribunala kaže da je razočarana njegovim radom. Ali ne smemo zaboraviti da Nataša, posle svega, podvlači da je naša osnova zalaganja za suočavanje sa prošlošću bila i ostaje poštovanje žrtava. To je i dalje visoko legitiman cilj. To je i dalje ono na šta mi možemo da oslonimo naš budući rad. U redu, izneverili su nas nacionalna zakonodavstva, izneverile su nas do neke mere i međunarodne pravosudne institucije, ali sada ono što mi ne smemo da uradimo jeste da izneverimo žrtve tih ratova. I tu imamo i moralni i pravni oslonac za naše delovanje. To nas diže iz stanja rezignacije, zbog toga počinjemo nešto možda novo da činimo. Jedan od mojih konkretnih predloga jeste ova tužba. Za šta mi treba da se izborimo - jeste da onaj neupitni deo rada Haškog tribunala bude sačuvan i dostupan.

I najzad dolazim na NAP i izveštaj koji smo čuli. Pre svega, ono što možemo da uočimo kao osnovni problem jeste teškoća prikupljanja osnovnih informacija sa kojima se ŽuC susreo prilikom izabranih 48 pokazatelja. Jelena će pomoći u njihovom daljem razrešenju. A drugo pitanje jeste pitanje dalje strategije praćenja NAP-a. Ja mislim da je do sada iz izveštaja proisteklo sledeće; prvo, potrebno je da se smanji broj indikatora; drugo, potrebno je da se pažljivo odrede oni koji su zaduženi za pojedine indikatore da se ne bi doveli u situaciju u koju je sebe dovela Nada (Dabić, opaska T. K) da je preslišava nadređeni, jer niko ne treba da bude žrtva istraživanja; treće, ponovo treba da se razmotre alternativne metode istraživanja, ne samo direktnom anketom *face to face* (koja bi trebalo da pruži autentične podatke, ali kao što vidimo ne daje zbog različitih izgovora); tu mislim neku vrstu internet ankete, gde se vlasti vrlo često odaju, jer su zaboravili da su stavili nešto na internet, pa se do toga može doći; postoje i druge metode, ako nađemo tehničke mogućnosti; sa druge strane, ako naiđemo na ozbiljno ćutanje, eto tu je i agencija UN koja ima sigurno više mogućnosti nego NVO da utiče na instituciju da da odgovor“.

Na opasku Rakić-Vodinelić da su autori NAP-a verovali da će propisivanjem rodni kvota operacionalizovati Rezoluciju 1325 , a potom ni same te kvote nisu poštovali, reagovala je Nada Dabić iz „Esperance“, Novi Sad. To je argumentovala podatkom da je 2011. bilo manje žena na položajima u Ministarstvu odbrane nego 2010.

Ana Ranković iz NVO Fraktal iz Beograda ocenjuje da NAP Srbije nije specificiran – ne zna se na koju se zemlju odnosi.

Zorica Skakun iz UN Women Serbia smatra idealističkim očekivanjem da NAP ne bude politički angažovan jer ga formuliše vlada i ima 119 aktivnosti. Priznala je da su analitičarke NAP-a iz Žena u crnom prisilile državu da skinе oznaku „državna tajna“ sa nekih dokumenata.



Tamara Kaliterna iz Beograda je primetila da je i dalje alarmantan položaj žena i devojaka u oružanom sukobu. Kada je u julu 2010. silovano više od 200 žena i devojaka u DR Kongu Savet bezbednosti UN je osudio ovo seksualno nasilje, ali nije tražio nešto rigidnije, kao što su sankcije. Ipak, tokom ovogodišnje izborne kampanje u SAD u Missouriju je poražen republikanac koji je podržavao silovanje; republikanac Todd Akin koji je izjavio da žena može da izbegne oplodnju u "legitimnom silovanju" izgubio je u Aiovi, a republikanac Richard Mourdock, koji je rekao da bog želi da „silovana žena ostane trudna“ je poražen u Indiani.

Kaliterna je govorila i o Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju Ujedinjenih nacija i njegovom odrazu u Srbiji. Sud je od osnivanja 25. maja 1993. optužio 161 osobu za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti ili genocid. Postupci protiv 126 su okončani. Od 161 optuženog, Hrvata je ukupno 39 (od toga 12 Hrvata iz Republike Hrvatske, a 27 Hrvata iz BiH). Što se tiče optuženih po nacionalnosti Srba, njih je 104, od toga je četvoro Srba iz Hrvatske, 80 su iz BiH, a 20 su iz Srbije ili su bili u JNA. Od 80 bosanskih Srba, većina je posle Dejtonskog sporazuma pobjegla u Srbiju, jer je bila bezbedno utočište. Dobili su i državljanstvo Srbije, pa su se okoristili republičkim zakonom iz marta 2004. o pomoći osuđenima i optuženima koji su se predali i njihovim porodicama. Tokom jedne sedmice u aprilu 2004. Žene u crnom su na ulicama Srbije prikupile 22.000 potpisa građanki i građana protiv Zakona, a uz geslo „Ne u naše ime – ne našim novcem“. Poslale su potpise u parlament, tražeći poništavanje Zakona i preusmeravanje novca za pomoć haškim optuženicima u humanitarne svrhe. Uzalud. Za samo tri godine država Srbija je platila haškim zatvorenicima i njihovim porodicama 800.000 evra. Istu sumu je u oktobru Svetski program za hranu UN poslao za 85.000 stanovnika Tadžikistana koji su jedva preživeli jaku zimu. To im je dvomesečno sledovanje brašna, ulja, pasulja i soli.

Glavni tužilac Haškog tribunala Serž Bramerc (Serge Brammertz) je tek 7. novembra kritikovao izjavu predsednika Srbije Tomislava Nikolića da u Srebrenici nije bilo genocida koju je Nikolić prvi puta izrekao 1. juna, a ponovio još dva puta. Kaže Bramerc da je izjava „u totalnoj suprotnosti s presudama Međunarodnog suda pravde i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, da je nepoštovanje žrtava i preživelih tih zločina i ne dopinosi pomirenju i mirnom suživotu.

Sastanak u Bečeju je bio dan nakon što su objavljene oslobađajuće presude generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču iz Hrvatske.

Staša Zajović je tim povodom podsetila na ponižavajuće niske kazne u Hagu „vukovarskoj trojci“ te da je na Vukovar jurišalo 82.000 vojnika iz Srbije. Veljak je ocenio da je ponašanje međunarodne zajednice u Hagu i Mostaru bio test njene uspešnosti. Ideja jedinstvenog, multinacionalnog Mostara je propala, a Hag nije uspeo da sudi najpre organizatorima, a potom počiniteljima zločina. Skandaloznima je ocenio haške presude Naseru Oriću, Ramušu Haradinaju, „vukovarskoj trojci“, Gotovini i Markaču. Tvrdi da je ovom poslednjom presudom istina o Domovinskom ratu zacementirana, a za ubistvo najmanje 240 srpskih staraca tokom i posle „Oluje“ niko nije osuđen. „Za Hrvatsku je ova presuda loša. Za Srbiju je takođe loša ako dođe do homogenizacije u Srbiji“, kaže Veljak. Podsetio je šta je Borisav Jović rekao Franji Tuđmanu u Karađorđevu 1991. a prema svedočenju Stipe Mesića o hrvatskim Srbima: „Slobodno ih možete nabiti na kolac“.

Učesnicama i učesnicima seminara prikazan je igrani film "Uzbunjivačica" (Whistleblower), zasnovan na iskustvu Amerikanke Katrin Bolkovac, koja je služila kao policajka Međunarodnih policijskih snaga (IPTF) posle rata u Bosni i Hercegovini. Ona je razotkrila umešanost međunarodnih

policijskih snaga Ujedinjenih nacija u trgovinu ženama i prostituciju. Uloge: Rejčel Vajs (Rachel Weisz), Monika Belući (Monica Bellucci) i Vanesa Redgrejv (Vanessa Redgrave). Emitovani su i dokumentarci Grupe za video aktivizam Žena u crnom o seksualnim zločinima nad ženama u ratu u Bosni i Hercegovini; akciji „Vraćamo vam tenk“, pred Skupštinom Srbije sa umetničkim kolektivima Art klinika i Škart; o akciji „Stop kasetnoj municiji“; akcijama solidarnosti sa romskom populacijom u Novom Bečeju i Beogradu i borbi za radna prava žena.

II Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti



Aplauz u Vukovaru

Žene u crnom su 19. novembra sa članicama i članovima porodica žrtava, građankama i građanima Vukovara, prisustvovala obeležavanju godišnjice zločina. Nakon Dana sjećanja na žrtvu Vukovara 1991. godine i 21-godišnjicu ubistva grada u Domovinskom ratu 18. novembra, porodice ubijenih su imale vlastiti dan tuge i sećanja. Umesto više od 50.000 ljudi, predsednika, premijera, ministara, saborskih zastupnika, onih iz diplomatskog kora, nadbiskupa, nuncija i nedavno oslobođenog Mladena Markača, 19. novembra u Vukovaru se okupilo oko 2.000 ljudi, 18 mirovnjaka iz Srbije koji su u Vukovaru posredstvom Žena u crnom, župnik i desetine srednjoškolaca.

„Već smo umorne od onih koji izjednačavaju agresora i žrtvu, pa makar se zvali borci za ljudska prava“, kaže na komemoraciji pred mučilištem i gubilištem „Borovo Commerce“ u Borovu naselju predsednica Udruge „Vukovarske majke“ Manda Patko.

Fra Vjenceslav Janjić kaže: „Osim Vukovarskih majki moramo pozdraviti i Žene u crnom. One oplakuju i one sa druge strane Dunava. Tražile su od predsednika Srbije da se javno izvini hrvatskom narodu. Ni ovdje mnogi ne vjeruju Ženama u crnom, a sa one strane Dunava ih smatraju izdajicama svog naroda“. Prisutni plješču.

Delegacija Žena u crnom treća po redu polaže venac podno ruševina „Borovo commerce“. Drugi venac Žene u Crnom nose za stradale u minskom polju na farmi u Lovasu, desetak kilometara dalje.

Žene u crnom odlaze na Ovčaru, gde je streljano 260 ljudi iz vukovarske bolnice – ranjenika, medicinara, vojnika. Sa njima je Jelena iz Udruge „Vukovarske majke“. Još se ne zna sudbina 436 branitelja i civila iz grada. Jelena je imala tri sina. Jedan je identifikovan na osnovu DNK, Gorana majka čeka decenijama i veruje da će doći preko orošene livade.

Ovog 19. novembra na obali Dunava rođaci, prijatelji, Žene u crnom ili oni „kojima je stalo“ su zapalili sveće i bacili cveće u Dunav na mestu sa koga je stotinak ljudi, među kojima i deca, streljano ili živo bačeno u reku. Iz Beograda su Žene u crnom donele crvene pupoljke ruža i bacile ih nizvodno, da stignu do Beograda, mesta u kome je zločin začeo.

Da je Vukovar od nedavno pobratim sa Bačom u Vojvodini, gradom na suprotnoj obali Dunava može se doznati tek iz engleske, umesto i iz hrvatske verzije biografije grada. Pomirenje ne treba

očekivati od građana i građanki koji ni posle 21 godinu ne znaju kakva je sudbina i gde su kosti stotina njihovih najdražih, a oni koji su činili zločine u Vukovaru su mirni građani Srbije. Od optuženih u Hagu za masakr Vukovara dvojica su umrla neosuđena, a dvojica su odslužila svoje. U Srbiji su osuđena 14 paravojnika iz Srbije za vukovarske zločine. Međutim, isti sud je lane 44 Hrvata optužio za zločine u Vukovaru.

Da istina ne bude sahranjena sa žrtvama

Žene u crnom su 18. novembra objavile saopštenje pod naslovom „Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru“. U saopštenju se kaže: „Vukovar je 1991. bio punih 87 dana pod opsadom JNA i paravojnih srpskih formacija. Ubijeno je više od 1.000 civila, ranjeno više od 25.000 ljudi, dok su hiljade bolesnih i ranjenih zarobljenika/ca odvedeni u logore u Srbiji. Proces suočavanja sa prošlošću mora da počiva na jasno utvrđenoj odgovornosti i na ispunjavanju obaveza koje iz te odgovornosti proizilaze. Prvi bi se o tome trebao da izjasni predsednik Republike Srbije i da ličnim primerom pokaže da vodi Srbiju evropskim putem. Međutim, njegove izjave da je „Vukovar bio srpski grad“ i da se u njega Hrvati sada „nemaju što vraćati“ nisu u skladu s tom obavezom. U ime mira u regionu ponovo zahtevamo da se on izvini građankama i građanima Hrvatske, kao i svima koji su se protivili zločinačkoj politici režima Slobodana Miloševića.

Suđenje za ubistvo više od dvesta zarobljenika i civila hrvatske nacionalnosti koji su streljani na poljoprivrednom dobru Ovčara završeno je u Veću za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu sramno niskim kaznama. Takođe, maja 2008. Tužilaštvu za ratne zločine u Beogradu podnesena je krivična prijava o logorima u Srbiji gde su tokom devedesetih godina držani ratni zarobljenici iz Vukovara. Istražni postupak u vezi s tom prijavom još nije započeo. To navodi na zaključak da se nastoji minimizirati uloga JNA u napadu na Vukovar. Na tom je tragu i presuda Haškog tribunala „Vukovarskoj trojci“, koja je nesumnjivo doprinela minimiziranju uloge pomenute armije. Presuda Haškog tribunala Šljivančaninu i drugima predstavljala je ujedno i uvredu vukovarskih žrtava i njihovih preživelih srodnika/ca. Time je Haški tribunal duboko potkopao svoj kredibilitet, pokazavši da mu je više stalo do logike geostrateških interesa nego do istine, do pravde, zadovoljenja žrtvama i njihovim porodicama.

Svoj kredibilitet Tribunal je potkopao i presudom od 16. novembra kojom su od svake krivice za zločine počinjene 1995. u akciji „Oluja“ pravosnažno oslobođeni Ante Gotovina i Mladen Markač. Na taj su način žrtve ratnih zločina počinjenih u toj akciji od strane hrvatskih oružanih snaga ostale bez elementarnog zadovoljenja. Primat geostrateških interesa nad istinom i pravdom još jednom se narugao žrtvama i njihovim porodicama. Mi ostajemo privržene/i žrtvama rata nezavisno od njihove nacionalnosti, rase, vere i političkog opredeljenja. I dalje osećamo posebnu odgovornost za zločine počinjene u naše ime. Znamo da su zločini činjeni i sa drugih strana, ali svaki zločinac na jednak način zaslužuje kaznu primerenu težini počinjenog dela, kao što svaka žrtva zaslužuje saosećanje i solidarnost“, piše u saopštenju.

U saopštenju se podseća i ponavljaju se zahtevi institucijama Republike Srbije da:

- „utvrde komandnu i krivičnu odgovornost vrha bivše JNA za zločine u Hrvatskoj i posebno za urbicid u Vukovaru;

- utvrde punu istinu o nestalima otvaranjem arhiva Vojske Srbije i grobnica hrvatskih žrtava na teritoriji Srbije;
- pokrenu sudske postupke protiv odgovornih za osnivanje logora i mučenje zarobljenika u logorima Stajićevo, Begejci, u Sremskoj Mitrovici, Aleksincu i Beogradu;
- uvažavaju zahteve Žena u crnom i Art klinike (uz podršku 23 organizacije civilnog društva) da se na mestima zločina u Stajićevo i Begejcima postave spomen-ploče i da se žrtvama i njihovim porodicama daju i drugi vidovi simboličke reparacije".

Od civilnog društva u Hrvatskoj se očekuje „da pojača napore da se svi zločini počinjeni u ‘Oluji’ i nakon nje na valjan način istraže, i da se identifikuju i pravično kazne njihovi naredbodavci i počinioци. Mi ćemo u Srbiji pojačati zalaganje za pravedno i primereno kažnjavanje svih počinilaca ratnih zločina sa srpske strane pred sudovima Republike Srbije. Samo tako možemo da stvorimo pretpostavke za to da istina o zločinima počinjenima u ratovima devedesetih godina prošlog veka ne bude sahranjena zajedno sa žrtvama i da njihovi inspiratori, organizatori i izvršioци izbegnu svoju moralnu, političku i krivičnu odgovornost“, zaključuje se u saopštenju.

Nema sućuti iza okna

Na dan kada je pre 23 godine srušen Berlinski zid, a 74 godine ranije bila je „Kristalna noć“, kada je počeo pogrom Jevreja, aktivistkinje i aktivisti Žena u crnom, novosadske Art klinike i LGBT organizacija obeležili su Međunarodni dan borbe protiv fašizma 9. novembar. Organizatorke su delile letke na kojima je pisalo da "Srbija poriče svoju nedavnu zločinačku prošlost", "Današnja vlast u Srbiji, ista ona koja je pokrenula ratove, najodgovornija za genocid u Srebrenici i druge ratne zločine širom bivše Jugoslavije, podstiče fašizam i klerikalizam". Protestno stajanje počelo je pred Predsedništvom Srbije, na istom mestu gde su se od oktobra 1991. palile sveće „za sve poginule u ratu“. Tu su učesnici i učesnice protesta istakli parole: "Sramota me što je predsednik Republike četnički vojvoda", "Vukovar nije srpski grad", "U Srebrenici se dogodio genocid", "Priznajem nezavisnost Kosova", "Fašizam ubija rečju i delom, ovde i sada", "Zahtevam da se u Beogradu podigne spomenik žrtvama genocida", "Priznajem da je Draža Mihailović ratni zločinac", "Priznajem da su ratni profiteri politička i ekonomska klasa u Srbiji". Odatle su mirovnjaci i mirovnjakinje, učesnice i učesnici protesta sa transparentima i zastavama duginih boja prošli Terazijama, stavili cveće na spomenik rodoljubima koji su 1941. streljani, a potom obešeni u glavnoj beogradskoj ulici. Na ulazu u Knez Mihailovu razmenjena su mišljenja sa aktivistima Srpske radikalne stranke koji su prodavali knjigu haškog optuženika Vojislava Šešelja.

"Na Međunarodni dan borbe protiv fašizma ovde su se okupili odgovorni građani, antifašistkinje i



antifašisti koji pokazuju da su protiv onoga što sadašnja vlast radi poričući zločine i kršeći međunarodne sporazume”, rekla je aktivistkinja Žena u crnom Staša Zajović.

Pred Patrijaršijom SPC istaknute su parole “Ja sam ateistkinja”, “Priznajem da se stidim što je Srbija crkvena država”. U Srebreničkoj ulici Zajović i slikar Nikola Džafo iz Art klinike postavili su na ogradi ruševine Narodne biblioteke srušene u bombardovanju 6. aprila 1941. plakat sa crnom pozadinom na kojem je ispisano: “8372 - broj žrtava genocida u Srebrenici”. Sve se dešavalo na raskrsnici Srebreničke i Zadarske ulice. U okolini hrvatskog grada Zadra su takođe od 1991. do 1995. bili zločini inspirisani i podržani iz Beograda. Protest mirovnjaka su mirno, iza zatvorenih prozora posmatrali stanovnici i stanovnice ove dve ulice, bez tuge i saosećanja na licu.

Na transparentima nošenim kroz grad pisalo je i: „Priznajem - Antifašizam je moj izbor”; „Priznajem da je Srbija bila agresor na Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu i na Kosovu”; „Priznajem da sam Srpkinja i da je počinjen genocid u Srebrenici”; „Priznajem da zahtevam da se u Beogradu podigne spomenik žrtvama genocida u Srebrenici i da se 11. jul proglasi danom sećanja na genocid u Srebrenici”; „Priznajem da se fašizam manifestuje na sve načine”.



Fašistička ofanziva

Dana 10. novembra profašistička organizacija “Naši” zatražila je od premijera Srbije i ministra policije Ivice Dačića i potpredsednika vlade Aleksandra Vučića da najhitnije uhapsu odgovorne u “Ženama u crnom”, jer su 9. novembra nosili transparent “Priznajem nezavisnost Kosova”. “Naši” ističu da se ovakvo delovanje kažnjava minimalnom kaznom od 10 godina zatvora prema članu 306. Krivičnog zakonika Republike Srbije.

Desničarski pokret “Naši” objavio je 11. novembra na svom sajtu spisak “antisrpskih nevladinih organizacija” i zatražio od vlade da ih najhitnije zabrani. Na spisku je 20-ak nevladinih organizacija, poznatih po promociji ljudskih prava i mirovnom aktivizmu. „Naši” traže i zabranu finansiranja nevladinih organizacija iz stranih fondova i iz ambasada. Pored Žena u crnom, na spisku su Fond za humanitarno pravo, Centar za kulturnu dekontaminaciju, JUKOM, Helsinški odbor za ljudska prava, Peščanik, Fondacija Egzit, Inicijativa mladih za ljudska prava, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava, Autonomni ženski centar, Rekonstrukcija ženski fond, Beogradski centar za ljudska prava, Amnesty International, Građanske inicijative, Kvirija centar, Gej-Strejt Alijansa i Dokukino.

Stid gura u ćutanje

Dana 3. i 4. novembra u Beogradu su Źene u crnom organizovale kurs o ratnim zločinima, genocidu i kulturi sećanja. IstraŹivaĉica genocida Janja Beĉ Nojman (Neumann) bila je predavaĉica, a pripremila je i zbornik radova „Ratni zloĉini, genocid i sećanje: Koreni zla. Ja hoću da razumem“ autorki i autora iz regije i sveta. Zbornik je deo projekta „Škola Sofi Šol – mi nećemo da ćutimo“.

Janja Beĉ je objasnila šta je genocid, pojam elitocida, dokazivanje namere genocida, koji su preduslovi za genocid, poricanje kao poslednju fazu genocida, statute Źrtava, poĉinilaca, posmatraĉa, spasilaca.

Ona je detaljno opisala sluĉaj genocida u Argentini, u kojoj je bez podsticaja sa strane krajem 1983. poĉela da radi komisija za utvrđivanje sudbine 60.000 sunarodnika nestalih od 1976. do 1978. Źrtve su uglavnom bili leviĉari, ali i oni koji su samo kao dobri ljudi pomagali siromašnima. Proglašavane su „noći olovaka“, što je šifrovani naziv za ubistva studenata, „noći kravata“, kada su ubijani advokati. Kad je poĉela katarza posredstvom sudova u Argentini, u drŹavi su izlazile su novine ĉiji su jedini sadržaj bili izveštaji sa suđenja. Beĉ je opisala i sluĉaj izraelskog istraŹivaĉa Dan Bar Ona koji je 1984. razgovarao sa porodicama visokih nacistiĉkih oficira. Potom je u knjizi „Nasleđe tišine“ objavio da je od 100 dece i supruga sa kojima je razgovarao samo sin Martina Bormana (Martin Ludwig Bormann), liĉnog sekretara Adolfa Hitlera rekao da se oseća krivim zbog svog oca, a samo dve supruge su rekle da su znale ĉime su im se muŹevi bavili za vreme Drugog svetskog rata. Beĉ kaŹe da je emotivno deci poĉinitelja teŹe nego deci Źrtava, da je strah najvaŹniji razlog ćutanja o zlodelima, a da sa porastom osećanja nemoći, ali i povećanjem gledanosti televizije u kategoriji „posmatraĉa“ zloĉina raste broj „distant posmatraĉa“. Źrtve ćute o zloĉinu i zbog stida što su preŹivele zloĉin. Zakljuĉila je da nizak stepen samopoštovanja u nekom narodu pogoduje stvaranju kulta u tom narodu da je Źrtva.

Prikazan je film Romana Polanskog „Smrt i sluškinja“ o torturi u neimenovanoj latinoameriĉkoj zemlji i dokumentarac o komisijama za istinu i pomirenje u JuŹnoj Africi i Peruu u kojima su u prošlom veku bili građanski ratovi.

Konc-logori u Srbiji

Źene u crnom i Art klinika uputili su 4. novembra odbornicama i odbornicima skupština opština Zrenjanin i Źitište zahteve da na primeren naĉin obeleŹe koncentracione logore Begejci i Stajićevo u kojima su poĉetkom devedesetih stradali civili i ratni zarobljenici hrvatske nacionalnosti. Ove godine zahtevu su se pridruŹile 23 organizacije civilnog društva iz Srbije.

Time je ponovljena višegodišnja inicijativa da se na primeren naĉin obeleŹe mesta muĉenja i stradanja hrvatskih ratnih zarobljenika i civila u koncentracionim logorima Begejci i Stajićevo, koji se nalaze na teritoriji grada Zrenjanina i opštine Źitište. Taj su zahtev u više navrata upućivale porodice Źrtava, udruŹenja preŹivelih logoraša, kao i brojne organizacije civilnog društva iz Srbije, među kojima i Źene u crnom. Zahtev je odbijan pod neopravdanim izgovorima, koji sasvim sigurno nisu u skladu sa deklarativnim evropskim i demokratskim opredeljenjima Zrenjanina i Źitišta.

Odbornicima i odbornicama se poruĉuje: „Postavljanjem spomen ploĉe na mestima gde su bili logori Stajićevo i Begejci doprineli bismo jaĉanju procesa mira i poverenja na podruĉju bivše

Jugoslavije. Nažalost, više puta ponovljene sramotne izjave predsednika Srbije o 'srpskom Vukovaru' podrivaju ionako krhke odnose stabilnosti u regionu, a pre svega, vređaju dostojanstvo žrtava srpske agresije na Vukovar. Postavljanjem spomen ploče obezbedila bi se simbolička (ali višestruko važna) reparacija žrtvama tih logora i njihovim porodicama. Postavljanje spomen ploča bi bilo značajan korak na planu oslobađanja naše zemlje od tereta koje su ostavili ratovi 90-ih godina, u kojima je JNA, pod kontrolom režima Slobodana Miloševića, i uz srpske paravojne formacije, počinila stravične zločine.

Zločini su činjeni i na drugim stranama. Međutim, mi se moramo suočiti sa zločinima koji su počinjeni u naše ime. Na njima je da se suočavaju sa zločinima koji su počinjeni u njihovo ime. Bez tog suočavanja i bez utvrđivanja istine o tim zločinima, nema nade da će doći do promene moralnog poretka, vrednosnog sistema i kulturnih obrazaca. A bez te promene Srbija je osuđena na moralnu i svaku drugu propast.

Umesto tvrdokornog istrajavanja na poricanju zločina počinjenih u naše ime i relativizovanja nedavne prošlosti krajnje je vreme, za početak, priznanja odgovornosti za zločine: prema žrtvama zločina u koncentracionim logorima, prema građankama i građanima Srbije, u čije su ime oni izvršeni, prema državi u kojoj živimo. Ponavljamo: Postavljanje spomen ploča predstavljalo bi čin moralne i ljudske odgovornosti odbornica i odbornika Skupštine Grada Zrenjanina i Žitišta, kao i države Srbije."

Palanka pobedila na izborima

Žene u crnom su 14. novembra pozvale istoričarku Latinku Perović na razgovor o situaciji u Srbiji. Ona je odmah na početku napomenula da je Srbija za 116 godina vodila 11 ratova, a sada, iako je promenjena paradigma, rat ostaje osnovni postulat. Sada političari kažu – Ono što smo izgubili u ratu, povrat ćemo u miru. Mirotvorni političari i danas kažu: Osvetićemo Srbe na Kosovu, umesto osloboditi Srbe na Kosovu. Srbija je uvek spremna na rat ali od logistike daje samo ljudski materijal. Nikola Pašić je govorio: „Žrtve će obeležiti granice Srbije“. Drugim rečima, što više žrtava, to veća Srbija. Posle uvođenja višepartijskog sistema u Srbiji nije nastalo pluralno društvo, a u predizbornoj kampanji nije bilo političke kristalizacije, rekla je između ostalog Perović.

Motiv birača u maju 2012. bio je „samo da vam vidimo leđa“, a nije bilo važno ko će doći umesto onih koji odu. „Beli listići“ su bili „kritika svega postojećeg“. Postizborna situacija je takva da se čitava prošla vlast demonizuje, a o programima i ideologiji novih ni reči. Na lokalnu vlast prekomponuje silom.

Među pristalicama SNS-a je 70 odsto protivnika EU, a među članovima SPS-a čak 78 odsto. A lideri tih partija su najgrlatiji u obećanjima da će upravo oni odvesti Srbiju u EU. Svi koji su u Srbiji bili evropski nastrojeni su ubijeni – od Obrenovića do Đinđića, napominje istoričarka.

„Palanka je trijumfovala na ovim izborima“, kaže istoričarka. Čak i potpredsednik SANU kaže da je na izbor akademika ovog meseca uticala ulica.

Ona se slaže sa nekim političarima iz prošlog veka da je Srbiji potrebniji zakon protiv korupcije nego ustav. A što se tiče sadašnje kampanje protiv korupcije u Srbiji, ona kaže da ona više liči na raciju nego na sistematski angažman.

Ako se ne definiše bilans ratova, odnosno prizna poraz, nema u Srbiji pomaka napred, svaki rat Srbije bio je anahron, osvajački i u sukobu sa realnošću, dodala je.

Slobodan Milošević je u bivšoj Jugoslaviji hteo da zaustavi društvene promene, dok je Slovenija naprotiv tražila političku, ekonomsku i reformu federacije, naglasila je Perović.

Latinka Perović je izlaganje zaključila pesimistično: Srbija još nema subjekt promena, odnosno politički kondenzovanu opoziciju.

Nijedna mrtva više

Žene u crnom iz Beograda, Vlasotince, Niša, Leskovca, Pirota učestvovala su u višednevnom projektu „Obrana“, kampanji „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“ koja traje od 25. novembra do 10. decembra. U kampanji učestvuju šest nevladinih organizacija: Mreža Žene protiv nasilja, Autonomni ženski centar, Rekonstrukcija Ženski fond, Žene u crnom, Škart+Proba i ACT Women. Time je obeleženo i 10 godina postojanja ACT Women i 10 godina uličnih performansa u gradovima Srbije u okviru kampanje. Povodom Međunarodnog dana eliminacije nasilja nad ženama, 25. novembra na beogradskom Trgu Republike otkriveno je spomen-obeležje ženama, žrtvama nasilja. Na njemu piše „Vidite li nasilje?“, „Nijedna žena manje, nijedna mrtva više“, a postavljeno je na mestu gde je pre 16 godina dever ubio snaju.

Na Trgu su bile postavljene crvene drvene lutke u ženskom obliku sa žutim objašnjenjem zašto su stradale. Najstariju, 72-godišnjakinju je ubio suprug. U Srbiji je ove godine ubijeno 25 žena, a prema podacima Autonomnog ženskog centra, svake godine pomoć traži oko 1.500 žena, novih žrtava nasilja. Policija je za 10 meseci ove godine podnela 2.555 krivičnih prijava zbog nasilja nad ženama. Statistika pokazuje i da je oko 54 odsto žena u Srbiji bilo izloženo nekoj vrsti nasilja. Na skupu na Trgu Republike dominirale su žene, a muškarci su bili tek prolaznici.



III Iskustva drugih



O odgovornosti i angažmanu

Žene u crnom, Učitelj Neznalica i njegovi komiteti organizovali su 7. oktobra predstavljanje knjige Zagorke Golubović „Moji horizonti: Mislim, delam, postojim“. Autorka u knjizi pripoveda: „Pokušaću da objasnim kako sam proživljavala svoj život: pun otpora i rizika, često „na drugoj strani“ od uobičajene kolotečine društva i u veri da moji ideali, da je moguće „bolje sutra“ kao jedan humaniji i pravedniji svet, imaju smisla i da je vredno za njih se boriti, što činim i danas u ovim poznim godinama. Moja priča (doživljaj ličnog iskustva) odnosi se prevashodno na pitanje: „šta sam ja uradila da učinim svoj život ispunjenijim i kolika bi bila moja odgovornost zbog eventualne pasivnosti pred zlom koje je pogađalo nas i našu zemlju (zbog odsustva otpora).“ Možda će to zainteresovati mlade generacije, kojima se danas serviraju sasvim druge vrednosti i osiromašuju perspektive za njihovo lično sazrevanje i veći lični uticaj na učešće u javnom životu, da učine odlučnije pokušaje u oblikovanju svojih života prema pozitivnim i realnim mogućnostima koje u sebi nose“.

Uvodna reč o knjizi poverena je sveučilišnom profesoru Linu Veljaku iz Zagreba. On je rekao povodom drugog, dopunjenog izdanja da je to intelektualna biografija profesorke i pozvao publiku da razgovara o knjizi. Nakon toga je Golubović objasnila da je knjigom htela da saopšti svoje društveno iskustvo. Rekla je: „Sloboda znači odgovornost. Iz sociologije sam prešla u antropologiju jer sam iz sociološkog „kako se živi“ htela da ponudim antropološko „kako može da se živi“. U vreme socijalizma intelektualci nisu ovoliko ćutali. U istraživanju iz 2010. trećina ispitanika nije znala da kaže šta je 'kultura'. Umesto toga hteli su da ih anketari pitaju 'kako živite'. Ekonomski totalitarizam ne poznaje javno dobro, nudi slobodno tržište umesto morala. Nisam bila komunistkinja, jer komunizma nigde nije bilo. Moć teži da se bezuslovno nametne. Obrazovanje, koje za mene znači stvaranje ličnosti je u Srbiji izgubilo vrednost. Svaki moral koji ne dozvoljava pojedincu da postane 'ja' nije moral. Ali, moral mora da sadrži osnovne, Kantove, tako reći biblijske postulate“.

„Danas mnogi intelektualci kažu: 'Ne možemo ništa da uradimo, pa čemu da pričamo.' To me inspirisalo da ovu knjigu napišem, a ne autobiografija. Ta autobiografija je samo pomoćno sredstvo da se pokaže šta se moglo činiti i u takvim sistemima, kad nećeš da pristaneš na ono na šta te sistem goni i kad hoćeš slobodno da se ponašaš kao ličnost“, istakla je Golubović.

Na pitanje iz publike kako kao jedna od osam profesora udaljenih 1975. sa Filozofskog fakulteta u Beogradu jer su „nepodobni za nastavnike“ objašnjava što su neki od njih posle 15 godina prešli na stranu koju nisu nikada propagirali – konkretno na nacionalizam - taj kopernikanski obrat i izdaju intelektualnog kreda, odgovorila je: „'Preletači' nisu retkost. To samo znači da je intelektualizam bio nešto njima nakalemljeno, da ne proizilazi iz duše“.

Na pitanje iz publike zašto ti isti „praksisovci“ iz Zagreba nisu postali nacionalisti, profesor Veljak je odgovorio: „Zato što su bili sazdani od moralno kvalitetnijeg materijala“. Ista formulacija bi se mogla primeniti na „praksisovce“ iz BiH.

„Kada smo pitali nezadovoljne ljude jeste li nešto pokušali da to nezadovoljstvo smanjite, većina je rekla: 'Nismo mogli ništa da uradimo. Niko nas nije zvao.' Taj odgovor je bila glavna inspiracija da

napišem ovu knjigu i da pokažem da se sloboda ne daje, sloboda se uzima”, istakla je Golubović.

“Autorica bez velikih riječi svjedoči o tome na koji način se i u najtežim momentima može biti i ostati časno i dosljedno ljudsko biće. Na koji način se može, treba i mora oduprijeti iskušenjima rezignacije ili predaje, na koji način se može svjedočiti vlastita ljudskost”, zaključio je zagrebački profesor.

Intervju – Dubravka Ugrešić

Protekle sedmice je u Sarajevu povodom obilježavanja dvadesete godišnjice P.E.N. Centra BiH, održano književno veče sa jednom od najznačajnijih evropskih književnica današnjice Dubravkom Ugrešić. Tim povodom za Dane Dubravka Ugrešić govori o Balkanu, Jugoslaviji, Evropskoj uniji, o tome zašto su žene same sebe kolonizirale, o dominantnoj i sveprožimajućoj muškoj perspektivi, o nepostojanju disidentstva na ovim prostorima, ulozi žena u ratovima...



Prije svega Vas želim pitati, s obzirom da je program koji je organizovao P.E.N. Centar BiH posvećen prvenstveno spisateljicama, zapravo temi Balkana i spisateljica, šta za Vas znači ovaj prostor? Dakle, kako kao spisateljica doživljavate Balkan i kako na njega gledate?

Dopustite mi da najprije kažem da je ova inicijativa bosanskog P.E.N.-a, odnosno Feride Duraković, jedinstvena. Po prvi puta se dogodilo da se uopće netko dosjetio da postoji ženska perspektiva. U tom smislu, tema skupa Balkan viđen očima spisateljica djeluje kao šok. Osim te “historijske” prekretnice, te teme, koja me zanima, ja bih ovako ili onako na poziv bosanskoga P.E.N.-a došla u Sarajevo. Uz bosanski P.E.N. me veže prijateljstvo. Ja sam, naime, jedina dobitnica P.E.N.-ovog jedinstvenog književnog priznanja za očuvanje digniteta književnosti u Balkanskim ratovima 1991-1995. I to ne zaboravljam.

Ali vratimo se rodnoj perspektivi. Sve nas određuje muška perspektiva, školovani smo na toj perspektivi, rasli smo u njoj. I bez obzira na činjenicu da se rodni studiji uvlače u fakultete, da postoje razne NVO-i koji se bave raznoraznim problematskim točkama ženskog života, perspektiva ostaje i dalje uporno muška. Svim sferama života uporno vladaju muškarci.

Budući da imate iskustvo gledanja Balkana i iz druge, na jedan način udaljene perspektive, koliko Vam je ta pozicija pružila bolji uvid u ono što Balkan jeste? Recimo Boris Buden je pišući svoje Barikade govorio da mu je ta pozicija “egzila” omogućila jedan ugodniji rakurs posmatranja i promišljanja Balkana.

Situacija egzila omogućava dragocjenu perspektivu. Život u domovini je stalan kompromis. Ono što se odavde čini pobjedom izvana je naprosto samo po sebi razumljivo.

Dakle, na jedan način ta pozicija omogućava, shvaćeno onako kako su to govorili ruski formalisti, svojevrsnu deautomatizaciju percepcije posmatranja Balkana?

Da, deautomatizacija percepcije je ključna.

Marija Todorova je, parafrazirajući sami uvod Manifesta Komunističke partije, u svojoj znamenitoj knjizi Imaginarni Balkan, govorila da bauk Balkana kruži Zapadom. Koliko danas, budući da imate iskustvo života na tzv. Zapadu, stoji ova konstatacija?

Balkan i dalje ostaje jedan repertoar stereotipa koji se reaktiviraju svaki puta kada to zatreba. "Evropski barbari" i dalje nadiru s evropskoga juga i ruše evropske standarde i vrijednosti. Mi možemo malo odahnuti, jer trenutno su ti rušilački raspoloženi barbari – Grci. Balkanci su evropski Indijanci.

Eto, priča se da će Bugarskoj i Rumunjskoj biti revidiran status unutar EU, da će se ponovno uvesti vize, i sl. Čuju se i prijeteći glasovi da će Hrvati morati još poraditi na svome ulasku u EU. Sve su to nesolidarne i nesolidne izjave, iako ni domaći političari nisu primjer solidnosti i solidarnosti.

Dakle, možemo na jedan način reći da mi iz ove, balkanske perspektive na jedan način predimenzioniramo svoju ulogu, ili preciznije bitnost u tim širim okvirima?

Mislim da ta uloga nije jasna nama samima, prije svega. Istina je da je život na Balkanu traumatičan. Istina je da su građani jugo-zone prošli kroz traumu raspada Jugoslavije i rata. Nazovite taj rat kako hoćete, ali on je u svojoj biti građanski rat, jer se desio pod ruševnim krovom jedne države i među pripadnicima naroda koji su živjeli pod tim krovom. To je jedna teška trauma s realnim i jakim gubicima. Druga trauma, prava ili lažna, kako već kome, jest komunizam, odnosno stigma komunizma. Tu je zatim i stigma Jugoslavije. Svatko je najednom imao potrebu da se ispričava što je uopće živio u Jugoslaviji. Novi ideolozi potrudili su se da nam prebrišu jugoslavensko naslijeđe, i da prirodan suživot među etnički različitim zajednicama pretvore u nešto neprirodno i bolesno. Tek kada se izvučemo iz traumatskih polja, moći ćemo malo objektivnije vidjeti svoj odraz.

Spomenuli smo već pitanje Jugoslavije, čini mi se da se sve više počinje pojavljivati potreba za ponovnim promišljanjem i, da tako kažem, čitanjem Jugoslavije. Šta ona za Vas znači i kako je danas promišljati?

Ja mislim da je to apsolutno nužno. Jugoslaviju treba čitati iz mnogih perspektiva: političke, ekonomske, kulturne, edukativne, iz antropološke, sociološke, iz povijesne. Tek kada se sve te perspektive prelome, tek kada se stvari izračunaju i stave u neki geopolitički i povijesni kontekst, onda će i ta zemlja za nas biti realnija, moći ćemo razbiti vlastite i tuđe iluzije, zablude i predrasude o njoj. Antropolozi bi se trebali pozabaviti intervjuiima, pitati ljude kako se živjelo u bivšoj Jugoslaviji. Kaže meni tako jedan tip: "Ajme", veli, "ja sam se namučija za vrime komunizma. Evo malo ove kućice na moru, malo stana, i trosobni za sina u Splitu." Vi imate kuću na moru, to nemaju američki bogataši, ne može se samo tako graditi na plaži, a vi ste svoju kuću izgradili tako da noge iz dnevne sobe moćite u moru. "E, sve san izgradija s ovi ovdi deset prstiju", uzdiše on. A drugi ljudi, za razliku od vas, grade s nosom, kažem ja. "Ali ja san se živ izmučija. A moja se baba još uvijek jadna muči, radi, nemoš živit od penzije." A ja kažem, što je vaša baba po profesiji? Poznati kirurg? "A nije, bidna, mogla ić' u škole", kaže on. A što ste vi po zanimanju, pitam. "Bija san noćni čuvar", kaže. Zbog komunizma niste mogli biti direktor, jel da? "A tako je, da nije bilo komunizma, dogura bi ja do direktora", kaže. Naravno, karikiram. Ali slične razgovore sam vodila s našim ljudima. Po mojoj gruboj procjeni jugoslavenski komunizam je bio zlatno doba za narode jugo-zone. U svakom pogledu.

Govori se često takođe i o potrebi da se reaktuelizira i taj interkulturalni jugoslovenski prostor, šta mislite o tome, koliko je to važno?

Taj prostor je za mnoge ljude realno postojao i život u tom prostoru nikada i nije prekinut. Za mene, na primjer. A od mene se danas očekuje da posebno istaknem da sam u ovdje u Sarajevu i da sam "zaposlena" na interkulturalnim poslovima u interkulturalnom prostoru. To je glupost. To je tzv. buzz word za kulturnu birokraciju EU. To su političko-birokratske floskule.

Spomenuli ste i Evropsku uniju, kako Vi danas doživljavate tu zajednicu?

Ne znam odgovoriti na to pitanje. EU je prilično netransparentna zajednica, barem za mene. To je kao da me pitate kako doživljam banku. Kao servis, naravno. Međutim i EU i banka, umjesto da budu servisi, postali su s vremenom kafkijanski zamkovi.

Hrvatska naredne godine takođe ulazi u EU. Koliko je ona danas po Vašem mišljenju dostigla taj svoj dugo sanjani san da bude, kako se govorilo, predgrađe Beča? Zapravo koliko je Hrvatska danas zemlja po standardima EU?

Ja ne znam što su standardi EU, pa ne mogu odgovoriti na pitanje koliko Hrvatska odgovara standardima EU. A što se Hrvatske kao predgrađa Beča tiče, to zvuči neambiciozno. Život u predgrađu nije moj ideal.

Jedno od pitanja kojeg ste se tokom književne večeri u Sarajevu dotakli je i pitanje disidentske književnosti u Evropi. Međutim, želim Vas pitati da li je u Jugoslaviji postojalo ono što se označava tom sintagmom, imamo li na umu da su, obično samozvani, disidenti iz tog perioda devedesetih postali perjanice nacionalističkih režima?

U Jugoslaviji nije bilo disidentskog pokreta kakav je postojao u drugim komunističkim zemljama, u Poljskoj, Češkoj, Mađarskoj ili Sovjetskom savezu. Bilo je nekoliko disidentskih persona, poput Milovana Đilasa, na primjer.

Mislim da su žene na ovim prostorima bile neobično zanimljive, i da bi se pojmovi kao što su "otpor", "oporba", "disidentstvo" trebali češće vezivati uz žene. U partizanskom pokretu u toku Drugog svjetskog rata jugoslavenske žene imale su veliki udio. Bile su tu mnoge inteligentne, obrazovane, napredne žene koje su se kretale s partizanima i na terenu rješavale mnoge stvari s područja obrazovanja, medicine, ženske emancipacije, političke propagande. Kada je Drugi svjetski rat završio, kada je u Jugoslaviji uspostavljena nova vlast, žene su izgnane, ili su se same izagnale, iz politike. Žene su se vratile kućama i djeci.

Žene su i u početku raspada Jugoslavije i novog rata bile jedina politička snaga koja je pokušala zaustaviti rat. Upravo ovdje, u Sarajevu, na anti-ratnim demonstracijama. Žene, nažalost, nisu uspjele, ali su jedine koje su to barem pokušale. Nakon rata, uspostave nove vlasti, nakon formiranja novih država, žene su gurnute u kuće, i što je daleko strašnije – u crkve.

U vašem eseju Ženski književni kanon kažete da su žene kolonizirale same sebe, da su proizvele figuru žene – žrtve. Dakle, govorite o toj falocentričnosti u književnosti i kulturi uopšte, te o dominantnosti figure muškarca – pisca. Možete li mi to pojasniti, dakle zašto je to tako?

Zato što je to najefikasniji način da funkcioniraju u muškom svijetu, da se prilagode muškim fantazijama. Naravno, šala je kada kažemo da muškarci najviše vole mrtve djevojke, ali tu istodobno leži simbolička istina. Šutljive djevojke, dakle, nekonfliktne, uvijek lijepe i mlade, hibernirane unutar stereotipa o idealnim ženama.

Dakle, žene su neko ko u principu filtrira sve muške probleme?

Točno. Žene se prilagođavaju muškim fantazijama o ženama. Muškarci igraju nogomet, a djevojke su cheerleaders. I sve je u redu dok vlada takva podjela posla.

Na kraju, želim Vas još pitati, tačnije želio bih da mi pojasnite Vašu tezu da je ženski identitet neodvojiv od klasnog. Zašto u krajnoj liniji, da Vas parafraziram, najveće političke promjene najviše pogađaju žene i njihove živote?

Žene su druga klasa. Situacija se počinje mijenjati tek kada žene vladaju novcem, kada imaju novac u svojim rukama. Onda se zaista počinju mijenjati odnosi. Dok god je žena potlačena klasa, dok god ona nema punu ekonomsku moć, dotle će stvari biti kakvima već jesu.

(BH Dani, 9. novembar)

Bila jednom jedna zemlja

Piše Josip Pejaković

Jednom prilikom sam rekao da je Bosna evropski san o nemogućem. Kažem evropski jer, naravno, ne mogu reći da je azijski ili američki. Bosna se još uvijek nalazi u Evropi mada sve što se u njoj i oko nje dešava Bosnu sve više i više udaljava od Evrope. Ona je kao jedno dugme koje je ovog trenutka samo prišiveno uz Evropu. Rodio sam se u zemlji koja je imala jedno dvadesetak aerodroma, velikih aerodroma na koje su mogli slijetati najveći avioni. Rodio sam se u zemlji koja je imala jedno ogromno, prekrasno, možda i najljepše more na svijetu. Jadransko more. Živio sam i slavu stekao u zemlji koja je obilovala, kao ni jedna druga na svijetu, razlikama, koje su se tako fino prožimale. Bar sam ja takav utisak imao. Rodio sam se u zemlji koja je imala stotine jezera. Nisam uspio sve ni da ih otkrijem. To su ona jezera u kojima žive i dan danas neke vrste koje ne žive nigdje drugdje na svijetu. Rodio sam se u jednoj ekološki izvanrednoj zemlji u kojoj su, valjda to tako biva, živili neki ljudi koji je nisu bili zavrijedili. U njoj su živili ljudi koji su tu došli odnekud, kako ja često govorim – niotkud. To su bila ta uglavnom divlja plemena koja su bježeći od kazne, giljotina i vješala bježala u brda. Ta plemena su se tu nastanila i stvorila neke svoje katune i tvrđave. Dugo vremena te utvrde, mada su bile organizovane u nekom unutrašnjem smislu, nisu imale ni svoja imena, nego tako, šest-sedam kuća se nazivalo po najmoćnijem koji je imao najviše novca, zlata ili stoke. Ti stari Slaveni, koji su nastanili ove prostore, već tada su imali velike probleme. Nisu bili ni došli na ove prostore a već su se među njima stvarale frakcije. Mogu slobodno tvrditi da su to bile preteče današnjih Srba i Hrvata. Oni su se već usput tukli jer su time, smanjujući broj onog drugoga, imali mogućnost da osvoje veći dio zemlje za sebe. Tako je to bilo od njihovog dolaska na ove prostore, a sve što se dešavalo kasnije, svakih deset, pedeset, sto ili više godina eskaliralo je u sve veće i veće sukobe oko tog nesretnog većeg parčeta zemlje i ostvarivanja na njemu veće vlasti. Poslije dugog niza godina neće to biti samo Srbi i Hrvati, tu će se nastaniti i drugi, većinom kriminalci i razbojnici. Onda će doći neki misionari, takođe odnekud, koji će pokušavati te besprizornike civilizirati. Bili su to i vjerski poslanici koji su to radili sa više ili manje uspjeha. Kada se stvorila ta neka geopolitička teritorija, slavenska ili sveslavenska, onda su tadašnje već formirane velike imperije pokazale apetit prema tim novonastalim geopolitičkim teritorijama. Te imperije, počev od Rimske, Otomanske pa, konačno, do Austrougarske povremeno su zauzimale te teritorije i tom

prilikom stanovništvu nametale dio svoje civilizacije. Oni su donosili i svoju kulturu i promjenu nacionalnog, odnosno vjerskog korpusa i ovaj prostor je postajao sve zanimljiviji u svojoj šarolikosti. I taj srednji vijek, a i ono doba prije srednjeg vijeka, suštinski se nisu razlikovali od ovog novog doba. Postojali su potpuno isti problemi, samo je bilo pitanje da li će tim prostorima nadvladati negativna ili pozitivna energija. Namjerno sam napravio ovo poniranje u prošlost, na sebi svojstven način, da bi prije svega bez puno zablude ili zabune znali ko smo i šta smo. Naša istorija je, nažalost, vandalistička. Ja znam da će ovo ostati zapisano i baš zato želim da se suprotstavim svim onim mediokritetima, pogotovo istoričarima, koji pokušavaju, svako iz svog opredjeljenja koje je većinom dnevno-političko, dati određene ocjene o istoriji. Naša istorija je, nažalost, vandalistička. Ona nam se cijela pretvorila u to kad je ko kome žezlo na glavu nabio, kad je ko koga na kolac nabio, koliko je ljudi pobijeno u Mohačkoj bici, na Solunu, na Krimu, u utvrdama prema Sloveniji, u Blajburgu... Koji su to ljudi stradali u Prvom, Drugom, i svim ratovima koji su se dešavali prije ta dva najpoznatija i, nažalost, u ovom internom, samo našem, Trećem svjetskom ratu, besmislenom do kraja. Ratu oko ničega. Ništa u tome nema dobra. Da bi tragedija bila veća, sve te generacije koje su se iz pepela dizale poslije tih ratova bile su kasnije, od istih tih istoričara i profesora istorije, terorisane time da moraju znati ko je, naprimjer, hajduk Veljko, ko je hajduk Stanko, ko je Sava Kovačević... Mi smo u mom gradu učili da su hajduk Veljko i hajduk Stanko dobri ljudi koji su otimali bogatima i davali siromašnima. Kakvo je to dobro presresti nekoga, možda i ubiti, uzeti mu novac a onda, patetično, dio tog ukradenog novca dijeliti sirotinji da bi kod tog istog naroda stvarao mit o sebi kao dobrom čovjeku. Taj isti narod bi morao znati da onaj ko se bavi hajdučijom, ko se dakle odrekao svih kanona civilizacijskog svijeta, da on ugrožava život nekog oca koji ima svoju djecu i ne mora ako je bogat biti i nepošten. Kod nas, kod naroda koji su uglavnom fukare, stvorila se svijest da onaj ko ima mora po pravilu biti lopov a onaj ko nema, po pravilu, biti pošten. U takvom jednom ambijentu je jako teško biti i jedno i drugo. Teško je biti lopov, a još je teže biti pošten. Ta dva pojma se prožimaju jednako kao dobar i loš čovjek. Sve je ovdje kod nas blizu. Nikakva distanca ne postoji između dobrog i lošeg djela. Ne mogu da shvatim da su doktori nauka – a oni su dominantna savjest ovih prostora – u ovom ratu bili i vojskovođe i osnivači logora u kojima su ljudi zatvarani samo zato što su Srbi, Hrvati ili Bošnjaci – Muslimani. Ne mogu da shvatim da ti doktori nauka nikada nisu bili dobri. Šta se u toj dobroti desilo da se sve to okrenulo na zlo? To je upravo dokaz moje teze da je ovdje kod nas sve tako blizu. I, interesantno, mi smo to voljeli. Mi smo voljeli da se dodirujemo. Da smo blizu. I kad smo kolo igrali mi smo se držali za ruke. Kad smo se gurali na željezničkoj stanici i psovali jedni drugima, gurali smo se zato što smo htjeli da budemo blizu, mada bi se normalnim evropskim stajanjem u redu brže ušlo u voz. Mi to nismo htjeli. Htjeli smo jedni preko drugih. Htjeli smo da jašemo jedni drugima po leđima. I dok smo se tako gurali, psovali smo i državu i predsjednika i predsjedništvo. Da ne bi bilo zabune, godilo je to i predsjednicima jer su oni sve i organizovali da tako bude. Sve je to bila jedna loše organizovana pozorišna predstava sa lošim pozorišnim glumcima i još lošijim režiserima. To je ono što bi bilo bitno reći za predgovor jedne ovakve knjige. Još je bitnije da to kažem ja. Nije ovo rekao ni jedan od onih tekućih 'mislilaca' svih ovih ratnih godina. Ovo je rekao čovjek koji je definitivno sa ovim prostorom raskrstio. Koji nije digao ruke od njega već raskrstio. Respektujem sve ono što sam napisao prije svega ovoga, od 1974. godine, od 'On meni nema Bosne' pa do monodrame 'Država' napisane 1994. godine u jednom užasnom ratu. Od te godine sebe mogu posmatrati kao čovjeka koji živi na jednom prostoru potpuno oslobođen patetike, prostoru u kome su prisutni neki prolazni ljudi, kao na nekoj velikoj željezničkoj stanici. Svi su se

oni ispozdravljali i samo čekaju da voz krene. A voza nikako. Tračnice su obrasle u travu, rastinje je počelo da raste, a voza nema. To je danas Bosna. Ja sam je uvijek posmatrao kao dio nečeg većeg. Kao dio te nesretne zemlje Jugoslavije, koja se raspala i koje više nema. Za mene, moju djecu, moju porodicu i moje prijatelje vrlo sretne zemlje. To sad neki zovu jugonostalgijom. Neka zovu. Ja se u svojoj pedesetoj godini, u tom smislu, ne mogu promijeniti. Ne! Svi su 'oni' zajedno pucali u zajedništvo U ovoj Bosni rat se nije vodio protiv Bošnjaka – Muslimana, rat se nije vodio ni protiv Hrvata, nije se vodio ni protiv Srba. Nije se vodio ni protiv jednog naroda. Ovdje su se 'ONI', svojim privatnim, poluprivatnim i oficijelnim, stranačkim vojskama borili protiv prošlosti koja se zove ZAJEDNIŠTVO. Pedeset godina bi mir kao nigdje u svijetu. Bi mir i zadovoljstvo. Bi neka socijalna pravda. Bi neka jako cijenjena zemlja. Cijenjena i u svijetu. Nošen tim iskustvom, apsolutno protiv svoje volje, potpuno nespreman uđoh u rat. Ali ne sa tezom, kao što su to izjavile neke moje kolege po Beogradu, Zagrebu, Pragu, Londonu... da ovo nije bio njihov rat. Ne postoji ni jedan čovjek na svijetu koji je bar deset minuta ovdje živio a da u ovom ratu nije učestvovao. Posljednji zagrljaj, bratski zagrljaj, istinski, iskren, onako nenajavljen osjetio sam 6. aprila 1992. godine u Sarajevu, od Radeta Šerbedžije, kada smo zajednički pjevali pjesmu: 'Neću da pucam u druga svog' pred Skupštinom Bosne i Hercegovine. Ali, bez obzira što mi nismo htjeli da pucamo na nas su pucali sa hotela Holiday Inn. Naravno, nisu pucali na mene i Radeta, pucali su na ZAJEDNIŠTVO. Pucali su u nešto što je za sve njih bila najveća opasnost. I to 'ONI' koji će me vrlo brzo proglasiti ratnim zločincem, ustašom koji kolje Srbe u Centralnom zatvoru u Sarajevu, oni koji će me proglasiti izdajnikom hrvatskog naroda i oni, Bošnjaci – Muslimani, koji će me proglasiti lopovom. To se samo smjenjivalo. Svi su 'ONI' pucali zajedno svih ovih godina dok nisu po svijetu rastjerali prvo one iz mješovitih brakova jer su oni najviše na cijeni u Americi, Novom Zelandu, Kanadi... Onda su, naravno, rastjerali i one Srbe, Hrvate i Bošnjake – Muslimane, većinom one pismenije. Tako su Amerikanci, Novozelanzani i Kanađani dobili najbolje kadrove. I još nešto. Uz te najbolje kadrove dobili su i vrlo darovitu, građanski potpuno nastrojenu djecu, evropeiziranu, kompjuterski potpuno pismenu. Ta su djeca danas najbolja na svim koledžima. A ko je ostao ovdje? Ostali su oni koji su morali ostati ili oni koji su jednostavno izabrali da ugase svjetlo. Ja sam jedan od tih. Ono što je istina o meni je da sam već te 1992. godine užasno želio da pomognem nekim ljudima. Mislio sam: šta da se to sada dešava meni, tamo, na drugoj strani? Naravno da bih i ja, da sam u takvoj situaciji, od njih očekivao pomoć. Ja sam znao da na brdima oko Sarajeva nisu Kinezi, već Srbi. Isto tako sam znao da je dosta Srba koji su se zadesili u Sarajevu iz koga nisu mogli, ili nisu htjeli izaći. Bili su Srbi, ali nisu, što kaže naš narod, ni luk jeli ni luk mirisali. Zbog situacije oko Sarajeva i dolaska velikog broja izbjeglica koje su doživile tragediju, došlo je do strahovitog pritiska na te Srbe koji su ostali u Sarajevu i ni za što nisu bili krivi. Bio je to period od maja do negdje oktobra mjeseca 1992. godine. To su bila najteža vremena ne samo u Sarajevu već i u cijeloj Bosni i Hercegovini. Pogotovo za manjinske narode. A izlaskom onih Srba koji su otišli, Srbi su u Sarajevu postali manjinski narod. Ja nisam išao daleko. Znao sam da su među umjetnicima, a pogotovo glumcima u sarajevskom Narodnom pozorištu i Kamernom teatru 55, uglavnom Srbi. Zato sam osnovao Štab za zaštitu kulturnih dobara, institucija i, ono što je najvažnije – ljudi koji rade u tim institucijama. Ta zaštita ljudi je bila važnija od svih tih institucija. Moram priznati da sam u tome imao veliku podršku tadašnjeg vojnog i policijskog, legitimnog, profesionalnog, prijeratnog sastava. Tako sam uspio nekako amortizovati probleme sa kojima su se suočile moje kolege glumci. Nisam u tome bio usamljen. Bilo je dosta ljudi koji su o tome vodili računa. Ja od toga nisam htio praviti veliku halabuku. To se kasnije pokazalo kao vrlo

produktivno. Sve sam to radio u jednoj apsolutnoj, strateškoj šutnji, koja je rezultirala time da niko nije ni znao šta ja ustvari radim. Jednostavno, smatrao sam da je to moja dužnost i nikome o tome nisam polagao račune. Sarajevo je veliki grad i tu su odmah na početku rata došli razni posmatrači, stranci, i nije se tako jednostavno moglo sa onima druge nacije, kao što se dešavalo u Foči, Tarčinu ili Mostaru. Pošto sam ja radio neke stvari od izuzetnog značaja za ovaj kulturni prostor, koje prevazilaze granice zemlje, počeo sam odmah saradivati sa nekim ljudima iz UNESCO-a i drugih organizacija. Opominjao sam i alarmirao. Dok je bila televizija, pozivao sam svoje kolege da zaštite kulturno blago ovih prostora. Naravno, ja tada nisam baš puno mislio na mostove, muzeje... Ja sam prevashodno mislio na ljude koji u njima rade. Zašto uvijek kao svjedok mora ostati kamenje, a ljudi obično plate glavom. Ne vrijedi ni jedan most ni jedna crkva ni jedna džamija jednog običnog ljudskog života. Ako je Bog stvorio čovjeka znam sigurno da nije stvorio ni jednu crkvu i ni jednu džamiju. Njih su napravili ljudi. Za sebe. Nažalost, te su tvorevine često bile vrlo značajne institucije u nekim ratovima, a pogotovo u ovom našem. Ponekad su bile značajnije i od parlamenta. U njima su se donosile krupne odluke. Sve su manje bile mjesta u kojima se poteže Biblija, Sveto pismo ili Kur'an časni. Mnogi sprovodi, pogrebi ili dženaze izgubili su smisao i dostojanstvo jer su se na njima često čuli poklici i pozivi na osvetu. Interesantno, uvijek su to radili oni ljudi kojima se ništa ružno nije dogodilo u ovom ratu. Kojima niko nije poginuo, kojima niko nije stradao. Oni su bili poput dresera lavova u cirkusu. Znao ono kad lavovi baš neće jedan na drugoga a dreser ga udari sa korbačem. Tako se sijala mržnja da bi onaj sljedeći sukob kao rezultat imao puno više sahrana, pogreba i dženaza. I tako sve vrijeme rata. A na kraju – NIŠTA. Niti je ko poražen niti je ko pobijedio. Ovdje je na kraju bilo jedno veliko ništa. To ja mogu reći jer sam sve to gledao uživo, sve vrijeme rata. Priču od devedeset druge do devedeset pete godine mogu pričati samo ljudi koji su bili ovdje. Ne želim kapitalizirati to što pričam. Želim samo spriječiti ove mediokritete da sada meni i ovakvima kao ja, došavši iz logističkih centara, određuju legitimitet, prisustvo i radni staž. Radni staž koji je tokom rata bio uglavnom kreativna šutnja. Valjda će jednoga dana progovoriti mnogi kojima sam pomogao Mnogima sam pomogao u ovom ratu. Valjda će jednog dana mnogi od njih progovoriti, kao što je progovorio Uroš Kravljača, glumac. Kao što je progovorio jedan Nikola Popović, inženjer, koji je otišao u Beograd. Kao što je progovorila majka İrfana Mensura, glumca. Kao što je progovorila Kaća Dorić, glumica. Ali, isto tako, postoji njih na desetine koji šute. Ne znam zašto. Možda oni misle da sam ja morao pomagati. Nisam morao. Ja sam to tako htio. Ne radi njih, nego radi sebe. Bio sam jako sretan kada sam saznao da je sin Ace Štake, sjajnog novinara 'Oslobođenja', našao sebe u Australiji i da će neki njegov sin, ili sin njegovog sina znati da jednim dijelom postoji na ovom svijetu i zbog toga što je njegovog oca, ili djeda, bukvalno iz ralja smrti u Sarajevu izvadio Josip Pejaković. Namjerno pominjem njega jer je najmlađi od svih kojima sam pomogao. U ime ljudskog dostojanstva i istine, sretan sam zbog toga što to zna i njegov otac i njegova majka. To je dovoljno. Da je svaki čovjek u ovom ratu spasio samo po jednog čovjeka, da je samo jednom djetetu pružio ruku i skinuo dječiju suzu, ovo bi bila zemlja dobrih ljudi. Nažalost, to se nije desilo. I zato moja slutnja da bi nam se sve ovo ponovo moglo dogoditi. Na kraju, želim da ponovim: rodio sam se u zemlji u kojoj je bilo mnogo aerodroma, u kojoj je bilo možda posljednje ekološki čisto more. More po kojem sada plove teški, prljavi brodovi koji nose veliko smeće svijeta i odlažu u njegove dubine. Njegove otoke će zapljusnuti nafta iz tih ogromnih tankera i brodova koji mu nose zlu kob. Galeb, Dinara, Fruška gora, Drina, Beograd, Zagreb, Ljubljana... kako su se zvali ti naši lijepi, krasni, čisti brodovi postali su olupine, zarobljeni u ime duga u nekim zemljama svijeta ili prodati na licitacijama novokomponovanim,

bogatim ljudima sa ovih prostora. Rodio sam se u zemlji u kojoj je bilo na desetine sportsko – rekreacionih centara evropskog i svjetskog glasa. U kojoj je bilo stotine jezera u kojima su se nalazile rijetke vrste ribica. Čak i čovječije. Rodio sam se u zemlji koja je imala na hiljade rijeka i potoka u kojima su se praćakale i pastrmke i lipljani i rakovi. A oni samo žive u čistim vodama. Danas živim u zemlji koja ima malo aerodroma, koja nema mora i u čijim rijekama ima sve manje pastrmki, lipljana i rakova. Živim u zemlji u kojoj neko valjda mora da ugasi svjetlo da bi ga neko, možda, nekada ponovo upalio. Upaliće ga neko ko će jednoga dana možda na Internetu naći šifru filma i kad ga dešifruje tamo će pisati: BILA JEDNOM JEDNA ZEMLJA.

(Protest.ba, 12. novembar)

Zašto je 10. novembar dan Malale Yousufzai

Piše Irena Qureshi za „Guardian“ (Priredila Mirjana Rakela)

Bivši britanski premijer Gordon Brown, kao posebni izaslanik UN za obrazovanje, proglasio je ovu subotu danom "svjetske acije" i podrške pakistanskoj djevojčici Malali Yousufzai, koji su prije mjesec dana teško ranili talibani i to zbog toga što je imala jednu želju "ići u školu" kao sve djevojčice njenog uzrasta u raznim dijelovima svijeta. Malala se oporavlja u bolnici u Birminghamu, dok su talibani poručili da neće odustati od osвете. Brown je upozorio da u svijetu ima još oko 32 milijuna djevojčica kojima se ne dopušta da idu u školu. Osobno će pakistanskom predsjedniku Asifu Ali Zardariju predati peticiju s više od milijun potpisa kojom se traži da se djeci omogući obrazovanje, bez obzira na njihov spol.

Britanska književnica Irena Qureshi u tekstu za Guardian piše kako je obilježavanje Malalinog dana podsjeća na djetinstvo i na djevojčice s kojima je odrasla u britanskom gradiću Bradfordu:

Sjećam se moje rođakinje Ajše koja je imala 15 godina kao i Malala danas. Otac joj je zabranio da ide u školu. Ušla je u pubertet i to je bio razlog njenom ocu da joj onemogući nastavak obrazovanja. Naime, i Ajšin i moj otac bili su iz istog sela u Pakistanu, u regiji koja graniči sa dolinom Swat u kojoj su talibani vrlo moćni. Mještani rodnog sela moga oca drže do časti, paze na djevojku i njenu nevinost, i smatraju da je gubitak nevinosti sramota za cijelu obitelj, zato kontroliraju svaki korak i ponašanje mlade djevojke. Ajšin otac naprosto nije mogao shvatiti zašto je bitno da njegova kćerka bude obrazovana, ali nije mu bilo drago ni to što 14 godišnja djevojčica u školi dolazi u kontakt s učenicima suprotnog spola.

U 80-tima školske vlasti bi se prevarile tako što bi se kupila avionska karta, naravno jednosmjerna, te bi se u školi objasnilo da je djevojčica za njeno dobro poslana u Pakistan. Nakon toga, karta bi se vratila turističkoj agenciji. Ajša je međutim ostala u Bradfordu, kod kuće, mogla je otići u dvorište, a za šetnju izvan



kuće morala je nositi burku. Ipak, njen se otac preplašio da bi ga vlast mogla pitati za Ajšu, pa ju je poslao u Pakistan.

Susrela sam je nakon nekoliko godina kada se iz Pakistana vratila sa suprugom, još manje obrazovanim nego što je bila ona. I na koncu, da tragedija bude veća, svoju kćerku je udala takodjer dok je bila djevojčica, ali joj je dopustila da završi obaveznu školovanje. Mojoj rođakinji Ajši je danas 40 i već je baka. Naravno, svjesna sam da bi i moj život bio drugačiji da je u mom odrastanju značajniju ulogu imao moj otac. Osobno, nikada nisam mogla shvatiti kako se neko obrazovan i nezavistan, poput moje majke, mogao udati u konzervativnu obitelj kakva je bila očeva. Misteriju sam otkrila tokom istraživanja o odnosu muslimanki prema braku i ljubavi. U istraživanje sam uključila majku, uz Pakistanke različitih generacija.

Mama mi je rekla kako su je njeni roditelji namjeravali udati za daljnog rodjaka u jednom selu u Punjabu. Pokazalo se da je ona za njega bila isuviše obrazovana. Naime, moj djed je, kao i Malalin otac, Ziaudin Yousufzai, smatrao da mora obrazovati svoje kćerke. Čak je i prodao zemlju kako bi platio njihovo školovanje. U selu su mu se zbog toga izrugivali, pitali ga kako će naći muževe svojih curama. Napustio je selo, želeći svojim djevojčicama pružiti jednako obrazovanje kao i sinu. Istodobno, obitelj moga oca se preselila u Britaniju. On je pisao mom djedu tražeći ruku moje majke. Pismo bilo lijepo napisano, a moja baka je smatrala da neko tko deset godina živi u Britaniji mora biti obrazovan i imati zapadnjačke manire i kulturu. Pokazalo se da to nije bilo tako, on je bio radnik u tekstilnoj tvornici u Bradfordu, nije govorio engleski, ali zahvaljujući činjenici da je majka bila obrazovana mogla je nakon njegove smrti, sedam godina kasnije, sama podizati svoje troje djece.

Mama mi je ponavljala riječi njenog oca: "Obrazovanje kćerke trajnija je vrijednost od bilo kojeg miraza". Kada budem obilježavala Malalin dan misliti ću na ljude poput mog djeda i na Malalinog oca zbog njihove mudrosti i odlučnosti da školuju svoje djevojčice. No, misliti ću i na Ajšu i još 32 milijuna djevojčica kojima je oduzeto jedno od osnovnih ljudskih prava, ono na obrazovanje, napisala je Irena Qureshi, ugledna britanska književnica i antropologinja.

(Radio Slobodna Evropa, 10. novembar)

Impresum

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" uređuje redakcijski kolegijum.

Uredila

Tamara Kaliterna

Prelom i ilustracije

Marija Vidić

Izdavač: Žene u crnom

Beograd, Jug Bogdanova 18

Tel/fax 011/2623225

email: zeneucrnom@gmail.com

web: www.zeneucrnom.org

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" je realizovan uz podršku

